

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 13.5.2003
KOM(2003) 262 endelig

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET OG EUROPA-
PARLAMENTET**

**OM UDFORMNING AF ENERGIPOLITIKKEN FOR DEN UDVIDEDE
EUROPÆISKE UNION OG DENS NABO- OG PARTNERLANDE**

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.	Indledning.....	4
1.1.	Etablering af et europæisk indre marked for elektricitet og gas.....	5
1.2.	Miljø og energi.....	5
1.3.	Forsyningssikkerhed og udvikling af ny infrastruktur	6
1.4.	Spørgsmål vedrørende kerneenergi.....	6
1.5.	Fokusering på og integration af det europæiske forskningsrum på energiområdet	7
2.	Samarbejdsmekanismer:.....	8
2.1.	Energipartnerskabet mellem Den Europæiske Union og Rusland	8
2.2.	Euro-Middelhavsforummet for energi	9
2.3.	Sydøsteuropa	10
3.	Områder af særlig interesse for EU.....	11
3.1.	Den nordlige dimension	11
3.2.	Området ved Det Kaspiske Hav	12
3.3.	Samarbejde med andre vigtige partnere	13
4.	Etablering af et mere udbredt integreret europæisk marked for elektricitet og gas baseret på fælles regler og principper	13
4.1.	Fremskridt med hensyn til gennemførelse af Den Europæiske Unions indre marked.....	13
4.2.	Krav med hensyn til etablering af et mere udbredt marked	14
4.3.	Fremskridt i etableringen af et mere udbredt marked	15
5.	Krav til infrastruktur ved etablering af et fuldt integreret elmarked	18
5.1.	EU/Rusland	19
5.2.	Sydøsteuropa	21
5.3.	Euro-Middelhavspartnerskabet	21
6.	Harmonisering af el- og gasnettene og teknisk interoperabilitet.....	22
7.	Forsyningssikkerhed og udvikling af ny gas- og olieinfrastruktur.....	23
7.1.	Fysisk forsyningssikkerhed via net	23
7.2.	Strategisk og kommerciel forsyningssikkerhed	24
7.3.	Gas.....	24
7.4.	Olie.....	26
7.5.	Investering i modernisering af energisystemer og energibesparelse.....	29

8.	Revision og omstrukturering af Fællesskabets støtteordninger i energisektoren.....	29
9.	Konklusion og konkrete aktioner	30
Bilag		33
Bilag I – Forslag til projekter på elområdet mellem EU og partnerne i Middelhavsområdet.....		33
Bilag II – Forslag til prioriterede gasprojekter		35

1. INDLEDNING

Som skitseret af Kommissionens formand Romano Prodi¹ og af Kommissionen i dens meddelelse om det bredere europæiske naboskab² skal Den Europæiske Union fungere som drivkraft for stabilitet og bæredygtig udvikling på det europæiske kontinent. Et vigtigt element ved udbredelsen af stabilitet til landene omkring Unionen består i at lade dem drage nytte af fordelene ved det indre marked, og her spiller Unionen en central rolle.

Den Europæiske Unions nabolande spiller en afgørende rolle for Unionens energipolitik. De dækker en stor del af Unionens behov for naturgas og - i stigende grad - olie, og de vil spille en stadig større rolle i fremtiden. De og vore øvrige samarbejdspartnere sikrer forsyning af primær energi til EU. Disse lande vil med tiden blive fulgyldige, vigtige og ligeværdige medspillere på Den Europæiske Unions indre marked for gas og elektricitet.

Denne meddelelse vedrører den udvidede Europæiske Unions energiforbindelser til nabolandene og de geografisk vigtigste partnere på energiområdet. Den bygger på den nylige meddelelse om det bredere europæiske naboskab, men dens geografiske dækning er lidt anderledes, da den også omfatter Sydøsteuropa - som et eksempel på, hvad der kan forventes med hensyn til regulering af markederne - og området omkring Det Kaspiske Hav, hvor dette er hensigtsmæssigt. Disse to områder har særlig stor betydning for at sikre et gennemført indre marked for energi og for Den Europæiske Unions energiforsyningssikkerhed³.

Målene med den politik, der præsenteres i denne meddelelse, er at:

- øge energiforsyningssikkerheden på det europæiske kontinent,
- styrke det indre energimarked i Den Europæiske Union efter udvidelsen,
- understøtte moderniseringen af energisystemerne i vore partnerlande,
- lette gennemførelsen af store nye energiinfrastrukturprojekter.

I fællesskab kan Den Europæiske Union og dens nabolande og partnere tage de udfordringer op, der ligger i den øgede afhængighed af importeret energi, og

¹ Europa-Kommissionens formand Romano Prodi: Et udvidet Europa - en nærhedsbaseret politik som nøgle til stabilitet. "Fred, sikkerhed og stabilitet; international dialog og EU's rolle". ECSA-nettets 6. verdenskonference. Jean Monnet-aktion. Bruxelles, den 5.-6. december 2002.

² Det bredere europæiske naboskab: En ny ramme for forbindelserne med vores naboer i øst og syd, Bruxelles, 11.3.2003 - KOM(2003) 104 endelig udg.

³ Kommissionen agter ved udgangen af 2003 at fremlægge endnu en meddelelse, hvori den undersøger spørgsmål om infrastruktur i forhold til tiltrædelseslandene. Som sådan behandler Kommissionen ikke disse spørgsmål i denne meddelelse, idet udgangspunktet her er den udvidede Europæiske Union og forholdet til nabo- og partnerlandene. I den kommende meddelelse vil man behandle spørgsmål vedrørende udvidelsen af det europæiske forskningsrums geografiske omfang, hvor energi spiller en stor rolle.

behovet for at løse infrastrukturproblemer på regionalt plan, diversificere energikilderne geografisk og teknologisk samt udbrede grundlaget for energisamhandel på det europæiske kontinent og de tilstødende kontinenter.

1.1. Etablering af et europæisk indre marked for elektricitet og gas

De strukturreformer, der gennemføres for at etablere et indre marked for elektricitet og gas i Den Europæiske Union, afspejles af en lignende udvikling i næsten alle nabolandene. Som det anføres i Kommissionens meddelelse "Gennemførelsen af det indre marked for energi"⁴, er målet i denne forbindelse gradvist at etablere et integreret europæisk indre marked og ikke et marked, der blot begrænser sig til medlemsstaterne i Den Europæiske Union. Under forudsætning af, at der gælder ensartede spilleregler, hvad angår markedsåbning, fair konkurrence, miljøbeskyttelse og sikkerhed, herunder nuklear sikkerhed, er der mange gode grunde til aktivt at fremme en sådan udvikling. Hensigtsmæssig gennemførelse af et mere udbredt europæisk indre marked vil medføre øget konkurrence og lavere priser, åbne mulighed for bedre miljøbeskyttelse i et større område og øge forsyningssikkerheden i hele Europa. Kommissionen foreslår ikke, at vi helt og aldeles eksporterer alle standarder og al lovgivning vedrørende energisektoren. Vi ønsker derimod at opnå langt mere ensartet markedsadgang og anvendelse af ækvivalente standarder, som har direkte indvirkning på befolkningen i Den Europæiske Union (navnlig i den nukleare sektor). I de senere år har Kommissionen opnået konkrete resultater ved aktivt at arbejde på at udvide det indre marked. Denne indsats skal fortsættes og intensiveres. I denne meddelelse skitseres en strategi til opnåelse af dette vigtige mål.

For at opnå målet er det nødvendigt at vedtage visse fælles regler og standarder i energisektoren, ligesom den fornødne infrastruktur skal etableres. Hvis ikke der foretages den fornødne sammenkobling af de forskellige landes el- og gasnet, kan der ikke udvikles et reelt konkurrencepræget marked med høj forsyningssikkerhed. I 2001 vedtog Kommissionen en meddelelse om europæisk energiinfrastruktur⁵, hvori man skitserer en række foranstaltninger, som skal sikre etablering af manglende linjer og udbygning af overbelastede linjer, som er nødvendige for at sikre effektiv udvikling af Den Europæiske Unions indre marked. Denne meddelelse fik opbakning fra Den Europæiske Unions stats- og regeringsledere i Barcelona i 2002, idet de navnlig tilsluttede sig en målsætning om sammenkobling af elnettet mellem hver af Den Europæiske Unions stater og dennes naboer, som svarer til mindst 10 % af det hjemlige forbrug. I denne meddelelse belyses de foranstaltninger, som er nødvendige for at udbrede denne målsætning og de infrastrukturmæssige mål til nabolandene.

1.2. Miljø og energi

Kommissionen vil skulle udforme en politik med hensyn til efterspørgselsstyring og energieffektivitet hos vore naboer og partnere. Et sådant skridt vil være nødvendigt for på længere sigt at sikre

⁴ KOM(2001)125, 13.3.2001

⁵ KOM(2001)775, 20.12.2001

energiforsyningssikkerheden. Vor fælles forpligtelse til at bekæmpe klimaændringerne og andre energirelaterede miljøproblemer gør desuden, at vi må lægge stor vægt på modernisering af energisystemerne i vore nabolande. Investeringer i modernisering, nye former for energiproduktion og anvendelse af vedvarende energikilder skal kombineres med bedre måling, transport og energiprisfastsættelse, hvis vi skal sikre effektive incitamentter til at opnå den energieffektivitet, som der er et stort potentiale for i vore nabo- og partnerlande.

1.3. Forsyningssikkerhed og udvikling af ny infrastruktur

Som det fremhæves i Kommissionens grønbog om energiforsyningssikkerhed, importerer Den Europæiske Union allerede næsten to tredjedele af sit behov for fossile brændsler (olie, gas og kul). Disse brændselsformer udgør 80 % af Den Europæiske Unions energiforbrug. På baggrund af de nuværende tendenser ventes denne andel frem til 2020 at stige til 90 % af Unionens olieforbrug og 70 % af gasforbruget.

Hvad angår elektricitet, er udvekslingen mellem EU-/tiltrædelseslandene og deres nabolande stadig ret begrænset, idet man i 2001 kun eksporterede omkring 6,4 TWh og importerede ca. 13 TWh. Til sammenligning forestiller man sig i en TACIS-undersøgelse fra 1999 omkring 32 TWh pr. år, hvis det russiske net bliver synkront forbundet til det net, der drives af Unionen for samordning af elektricitetstransmission (UCTE). Med hensyn til forsyningslinjer over Middelhavet skal det bemærkes, at et standardkabel med en kapacitet på 600 MW kan overføre omkring 4 TWh el om året.

Når det drejer sig om **gas**, står vi over for en stor udfordring med hensyn til forsyningssikkerhed. Den forventede stigning i forbruget skal dækkes af nye gaskilder, som ligger længere væk fra Den Europæiske Union, og som udvindes under stadig vanskeligere forhold. For at opfylde Den Europæiske Unions behov efter udvidelsen, hvor importen ventes at nå 400 mia. m³ i 2020, skal der i den nærmeste fremtid foretages investeringer på mange mia. EUR i udforskning af nye gasfelter og navnlig nye rørledninger. Det forventes, at den eksisterende kapacitet på 330 mia. m³ vil skulle forøges med næsten 200 mia. m³. Det er afgørende at sikre, at Den Europæiske Union spiller en aktiv rolle for at lette og tilskynde til disse investeringer. I denne meddelelse gennemgås Kommissionens rolle i denne henseende, ligesom der foreslås yderligere foranstaltninger.

Hvad angår **olie**, er det vigtigste emne forsyningssikkerheden, navnlig med hensyn til transport ad søvejen.

1.4. Spørgsmål vedrørende kerneenergi

Elektricitet baseret på kernekraft spiller uvægerligt en stor rolle for Den Europæiske Unions energipolitik i forhold til nabolandene. Europa-Kommissionens holdning med hensyn til Den Europæiske Unions politik præsenteres nedenfor.

Den 30. januar 2003 vedtog Kommissionen to direktivforslag, som dels vedrører fastlæggelse af de grundlæggende forpligtelser og generelle principper vedrørende sikkerheden i nukleare anlæg og dels forvaltning af brugt nukleart

brændsel og radioaktivt affald. Begge forslag er baseret på Euratom-traktatens afsnit II, kapitel 3 vedrørende sundhedsbeskyttelse.

Disse emner og denne tilgangsvinkel danner grundlaget for Fællesskabets politik over for nabolandene på området. I denne forbindelse mener Kommissionen, at principperne i direktivudkastene skal danne grundlag for drøftelserne med tredjelandene, navnlig Rusland.

Derudover er det vigtigt, at Rådet snarest muligt træffer en beslutning, som bemyndiger Kommissionen til at forhandle en Euratom-aftale om handel med nukleart materiale på plads med Den Russiske Føderation, således som Kommissionen foreslår i sin meddelelse om nuklear sikkerhed i Europa fra den 6. november 2002 (KOM(2002) 605).

Den fælles holdning vil udgøre grundlaget for drøftelserne med tredjelande om handel elektricitet baseret på kernekraft i forbindelse med kravene til skabelse af et mere udbredt marked (se 4.2 nedenfor).

1.5. Fokusering på og integration af det europæiske forskningsrum på energiområdet

De tiltrædende lande og kandidatlandene kan deltage i det sjette rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling (2002-2006) på lige fod med medlemsstaterne.

Desuden opfordres nabolandene indtrængende til at deltage i aktiviteter under det sjette rammeprogram: I forhold til nabolandene i øst, nord og syd har man udformet videnskabelige og tekniske aftaler og partnerskaber om ad hoc-aktiviteter inden for rammerne af samarbejds- og associeringsaftalerne (Rusland, Ukraine, Island, Liechtenstein, Norge, Schweiz og de 12 partnerlande i Middelhavsområdet). Derudover er man i færd med at gennemføre en handlingsplan for energiforskning med Rusland. Denne plan omfatter tilrettelæggelse af ekspertmøder om prioriterede områder og oplysningskampagner, som skal fremme russisk deltagelse i aktiviteterne under det sjette rammeprogram. Der vil kunne gennemføres lignende initiativer i forhold til partnerlandene i Middelhavsområdet.

Det sjette rammeprogram for FTU, hvor man har afsat mere end to mia. EUR til energi (nuklear og ikke-nuklear), hjælper forskere, industrivirksomheder og universiteter fra EU, tiltrædelseslandene og nabolandene, idet det således bidrager til at etablere det europæiske forskningsrum i overensstemmelse med Lissabon-strategien.

I denne forbindelse ser Kommissionen gerne, at man yder støtte til undersøgelse af mulighederne for udvikling af brintøkonomien. Dette brændsel kan bidrage til at opnå Europas centrale politiske mål, nemlig energiforsyningsikkerhed og bæredygtig udvikling. Derudover kan brint bidrage til at nå andre politiske mål, såsom bedre luftkvalitet og øget industriel konkurrenceevne.

2. SAMARBEJDSMEKANISMER:

I forsøget på at nå disse målsætninger har Fællesskabet i de senere år etableret tre vigtige mekanismer, nemlig energipartnerskabet mellem Den Europæiske Union og Rusland, Euro-Middelhavsforummet for energi og det regionale energimarked for Sydøsteuropa [SEE-REM].

2.1. Energipartnerskabet mellem Den Europæiske Union og Rusland

Rusland er allerede Den Europæiske Unions vigtigste samarbejdspartner på energiområdet. I 2001 kom mere end 19 % af Unionens samlede nettoolieimport og over 40 % af gasimporten fra Rusland. Derudover var Rusland den største leverandør af uran til Den Europæiske Union, og landet dækkede også en væsentlig del af behovet for berigelse af uran. Samme år udgjorde energiekporten målt i værdi næsten 50 % af Ruslands samlede eksport til Den Europæiske Union. For Unionen er det vigtigt at fastholde og styrke Rusland som en sikker og pålidelig olie- og gasleverandør gennem teknologioverførelse og investeringer, som skal opgradere Ruslands energiinfrastruktur. Både Den Europæiske Union og Rusland har desuden erkendt, at det er særdeles vigtigt at give dette forhold nyt liv på politisk plan ved at etablere et strategisk energisamarbejde for at sikre tilstrækkelig energiforsyning og rimelige priser, som skal understøtte den økonomiske udvikling på hele det europæiske kontinent og de langsigtede investeringer i energiproduktion og -transport.

I erkendelse af denne indbyrdes afhængighed på energiområdet enedes Den Europæiske Union og Rusland ved topmødet i Paris i oktober 2000 således om at iværksætte en række jævnlige møder på energiområdet for at sikre fremskridt med hensyn til udformning og tilrettelæggelse af et energisamarbejde mellem EU og Rusland. I den fælles erklæring⁶ bemærkes det, at dette vil skabe mulighed for at rejse alle de spørgsmål af fælles interesse, der vedrører sektoren, bl.a. med hensyn til samarbejde om energibesparelse, rationalisering af produktion og transportinfrastrukturer, europæiske investeringsmuligheder og forholdet mellem producent- og forbrugerlande.

Miljøproblemerne i Rusland vil fortsat være et centralt emne, og Kommissionen vil fortsat presse på for at opnå fremskridt på området. Der vil fortsat blive rettet opmærksomhed mod Kyoto-protokollens store betydning for at nedbringe kuldioxidudledningerne i Rusland.

I de tre år, hvor energipartnerskabet har eksisteret, har det medvirket til at skabe tillid og en bedre forståelse for vore politiske målsætninger på energiområdet, og vi har gjort væsentlige fremskridt vedrørende flere af de udpegede emner og således banet vejen for et institutionaliseret partnerskab på lang sigt. Blandt disse emner kan nævnes:

⁶ Fælles erklæring fra Det Europæiske Råds formand Jacques Chirac med bistand fra Rådets generalsekretær/den højtstående repræsentant for EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik Javier Solana, Europa-Kommissionens formand Romano Prodi og præsidenten for Den Russiske Føderation Vladimir Putin. Paris, den 30. oktober 2000. (Ref.: Pressemeldelse 405 – nr.: 12779/00, <http://ue.eu.int/newsroom/>).

- udpegelse af energiinfrastrukturprojekter af fælles interesse;
- en garantifond for ikke-kommercielle risici;
- den centrale rolle, som langfristede gasforsyningskontrakter spiller med hensyn til at sikre optimale betingelser for det indre energimarked ved at lette investering;
- de retlige rammer i Rusland;
- samhandelen med nukleart materiale; og
- projekter vedrørende rent kul.
- Derudover er man enedes om at arbejde med pilotprogrammer vedrørende energieffektivitet i regionerne Astrakhan, Archangelsk og Kaliningrad, ligesom man samarbejder med de russiske myndigheder om at udarbejde specifikationer for tekniske bistandsprojekter, som skal finansieres under TACIS-programmet i 2003. På baggrund af det russiske strategidokument vedrørende energistrategien frem til år 2020, hvor man forudser en stigning i kulproduktionen på 75 %⁷ og øget anvendelse af kul til elproduktion⁸, er det desuden vigtigt at fremme anvendelsen af moderne, effektive og renere kulforbrændingsteknologier. Dette har sammen med ønsket om at fremme de mest effektive og rene kulteknologier i EU resulteret i, at Rusland prioriteres højt ved indkaldelserne af forslag i både 2001 og 2002⁹ under CARNOT-programmet¹⁰ vedrørende fremme af ren og effektiv anvendelse af faste brændsler. Der er p.t. tre projekter i gang i forhold til Rusland. De lave energipriser i Rusland kombineret med et lidet ambitiøst Kyoto-mål i den første periode (2008-2012) betyder imidlertid, at man ikke har prioriteret energieffektivitet og energibesparelser højt ved gennemførelsen af den overordnede russiske energipolitik.

2.2. Euro-Middelhavsforummet for energi

I forbindelse med Barcelona-processen, som blev iværksat i 1995 mellem Den Europæiske Union og de 12 partnerlande i Middelhavsområdet¹¹, etablerede man i 1997 Euro-Middelhavsforummet for energi. Formålet med forummet er

⁷ Fra 258 mio. ton i 2000 til mellem 340 og 430 mio. ton i 2020.

⁸ I strategien forudses det, at den kulbaserede elproduktion vil stige fra 17 % af den samlede produktion i 2000 til 29 % i 2020, hvilket kan medføre en fordobling af kulforbruget i energisektoren.

⁹ Indkaldelse af forslag for 2001.

Offentliggjort i De Europæiske Fællesskabers Tidende, C 270 af 25.9.2001, p. 8.

Indkaldelse af forslag for 2002.

Offentliggjort i De Europæiske Fællesskabers Tidende, C 64 af 13.3.2002, p. 11.

¹⁰ Rådets beslutning 1999/24/EF af 14.12.1998.

Offentliggjort i De Europæiske Fællesskabers Tidende, L 7 af 13.1.1999, p. 28.

¹¹ De 12 partnerlande i Middelhavsområdet er: Algeriet, Cypern, Ægypten, Israel, Jordan, Libanon, Malta, Marokko, Den Palæstinensiske Myndighed, Syrien, Tunesien og Tyrkiet. Libyen kunne ikke acceptere betingelserne og principperne for partnerskabet og har - i lighed med Mauretanien - observatørstatus.

både at styrke den politiske dialog mellem partnerlandene i Middelhavsområdet og - på det mere tekniske plan - at fremme projekter og foranstaltninger af fælles interesse.

I den første handlingsplan for perioden 1998-2002, som blev vedtaget ved Euro-Middelhavsministerkonferencen i Bruxelles i maj 1998, opstillede man flere prioriteter og initiativer. Blandt andet planlagde man fra og med 2000 at nedsætte tre ad hoc-arbejdsgrupper til afdækning af emnerne energipolitik, sammenkobling og økonomisk analyse.

I handlingsplanen for 1998-2002 udpeges følgende tre hovedmålsætninger, som aktionerne og prioriteterne skal fokuseres på inden for energisektoren:

- øget forsyningssikkerhed gennem udvikling og diversificering af energikilder og tæt internationalt samarbejde;
- forøgelse af energisektorens konkurrenceevne i lyset af det frihandelsområde, der er planlagt inden udgangen af 2010, og i kraft af øget industriproduktion;
- beskyttelse af miljøet gennem sikker og ren produktion, transport og anvendelse af energi og gennem fremme af energieffektivitet og vedvarende energikilder.

Det endelige mål med disse tre ad hoc-grupper er at opstille de objektive kriterier, der er nødvendige for at opnå enighed om prioriterede aktioner af fælles interesse i regionen. De transeuropæiske net med forbindelse til Middelhavsområdet, som skal sikre samkøring af gas og elektricitet blandt de sydlige og mellem de sydlige og nordlige dele af regionen, er blevet udpeget som et højt prioriteret emne.

2.3. Sydøsteuropa

Kommissionen fremsatte i marts 2002 forslag til etablering af et regionalt elektricitetsmarked i Sydøsteuropa. Med tiden har man planer om et regionalt energimarked. Ved ministermødet i Athen i november 2002 underskrev alle landene¹² et aftalememorandum, og Kommissionen og Stabilitetspagten for Sydøsteuropa¹³ fungerer som sponsorer. Kommissionen er desuden enedes om et fælles strategidokument med alle internationale donorer, der er aktive på regionalt plan¹⁴. I memorandummet fra Athen etablerede man følgende organer, som samlet kaldes "Athen-processen":

¹² De nuværende medunderskrivere er Albanien, Bosnien-Hercegovina, Forbundsrepublikken Jugoslavien, Bulgarien, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Grækenland, Tyrkiet, Kroatien, Rumænien og Kosovo (medunderskriver i henhold til FN-resolution 1244). Moldova, Slovenien, Østrig, Ungarn og Italien har observatørstatus. Europa-Kommissionen og Stabilitetspagten for Sydøsteuropa fungerer som sponsorer.

¹³ Stabilitetspagten for Sydøsteuropa er en institution, der blev etableret for at skabe de politiske forudsætninger for effektiv international assistance til regionen ved at koordinere donorer og fremlægge planer over for landene i regionen. Den ledes af Dr. Erhard Busek.

¹⁴ Det drejer sig om følgende donorer: Den Europæiske Investeringsbank (EIB), Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (EBRD), Verdensbanken, USA, Canada, Italien,

- et ministermøde, som afholdes mindst en gang om året, hvor man udstikker politiske retningslinjer for Athen-processen; og
- en permanent gruppe på højt plan, som indtil videre mødes en gang i kvartalet og træffer afgørende beslutninger om arbejdsprogrammer og gennemførelsesstrategier på baggrund af ekspertvurderinger og benchmark-rapporter.

Derudover omfattede memorandummet det såkaldte Athen-forum, som minder om Madrid- og Firenze-foraene i EU. Ved Athen-forummet samles markedsaktører for at drøfte nødvendige reformer. Forummet består af den permanente ekspertgruppe, en tilsynsgruppe (de europæiske energireguleringsmyndigheders råd har nedsat en undergruppe for Sydøsteuropa), en gruppe bestående af transmissionssystemoperatører (en undergruppe under Den Europæiske Sammenslutning af Transmissionssystemoperatører), brancherepræsentanter fra UCTE på *ad hoc*-basis, Kommissionen og internationale donorer til regionen.

Da Kommissionen præsenterede elektricitetsplanen, meddelte den samtidig, at den i fremtiden vil fremlægge en lignende gasplan. Landene enedes om denne fremgangsmåde ved ministermødet i Athen i november 2002. Gasplanen vil blive lanceret midt i 2003. Den vil minde om Athen-processen, hvad angår organer, og målet vil være at sammensmelte de to processer inden udgangen af 2003.

Denne politiske proces, som sigter mod at skabe et integreret regionalt marked, vil kræve øget juridisk sikkerhed og styrkede energiforbindelser blandt de involverede lande og mellem dem og Den Europæiske Union. Dette vil skabe grundlaget for at lade andre nyde godt af Den Europæiske Unions indre marked for energi. Kommissionen agter at yde sin støtte til den indsats, som er nødvendig for at gennemføre denne proces.

3. OMRÅDER AF SÆRLIG INTERESSE FOR EU

3.1. Den nordlige dimension

I arbejdet med den nordlige dimension lægger man megen vægt på energipolitiske spørgsmål, navnlig hvad angår forsyningssikkerhed, konkurrenceevne og miljøbeskyttelse. Dette afspejles i den første handlingsplan vedrørende den nordlige dimension, som dækker perioden 2000-2003. I forbindelse med arbejdet vedrørende den nordlige dimension besluttede energiministrene fra Østersøregionen og Europa-Kommissionen ved deres konference i Helsinki i oktober 1999 at etablere et energisamarbejde i Østersøregionen (BASREC), og man nedsatte en gruppe bestående af højtstående embedsmænd på energiområdet, som skal lede aktiviteterne, der bl.a. vedrører el- og gasmarkederne. De aktiviteter, som BASREC har gennemført, har været særdeles vigtige for de energirelaterede initiativer i den

Grækenland, Schweiz, Den Tjekkiske Republik og Tyskland. Siden da har IEA sluttet sig til. Det Forenede Kongerige er tilknyttet gennem arbejdet i EBRD.

første handlingsplan vedrørende den nordlige dimension, hvor man bl.a. opmuntrer til nedlukning af usikre kernekraftværker, fremme af en nuklear sikkerhedskultur og forbedring af affaldshåndteringen.

De energipolitiske spørgsmål vil også spille en fremtrædende rolle i den anden handlingsplan vedrørende den nordlige dimension (2004-2006), som ventes vedtaget i år. Derudover vil undertegnelsen af aftalen om et *multilateralt atom- og miljøprogram i Den Russke Føderation* og gennemførelsen af projekter på kerneenergiområdet, som finansieres af fonden for støtte til miljøpartnerskabet inden for rammerne af den nordlige dimension (NDEP), bidrage til at øge den nukleare sikkerhed i målregionen, navnlig i det nordvestlige Rusland.

3.2. Området ved Det Kaspiske Hav

Som det fremhæves i Kommissionens grøn bog om energiforsyningsikkerhed, har Den Europæiske Union en særlig interesse i de store olie- og gasreserver i **området omkring Det Kaspiske Hav**, som i fremtiden vil bidrage til forsyningsikkerheden i Europa. Olieproduktion i det kaspiske område, som i dag ligger på omkring 1,4 mio. tønder pr. dag, kan nå helt op på 4 mio. tønder pr. dag i 2010. Naturgasproduktionen lå i 2001 på 65 mia. m³ og kan stige til 170 mia. m³ om året i 2010. Kasakhstan ventes at producere 70 mio. t olie¹⁵ og 34 mia. m³ gas i 2006, mens Aserbajdsjan ventes at producere mere end 8 mia. m³ naturgas i 2006. Iran er den næststørste OPEC-olieproducent og besidder verdens næststørste gasreserver efter Rusland.

Den vigtigste opgave består i at lette transporten af ressourcer fra det kaspiske område til Europa, enten via transit gennem Rusland eller andre transportruter. Sikre eksportruter for kaspisk olie og gas vil have stor betydning for EU's energiforsyningsikkerhed og være afgørende for udviklingen (økonomisk, men også socialt og politisk) af den kaspiske region. I denne forbindelse skal transport af naturgas fra området ved Det Kaspiske Hav via Iran og Tyrkiet også tages i betragtning.

Man har indledt drøftelser om energisamarbejde inden for rammerne af partnerskabs- og samarbejdsaftalerne med Aserbajdsjan og med Kasakhstan, og derudover yder man teknisk bistand på energiområdet gennem TACIS. Ud over at fokusere på selve energispørgsmålene drøfter man i denne forbindelse bl.a. landenes erhvervs klima med henblik på at optimere landenes økonomiske udvikling, ligesom man behandler EU's allerede betragtelige kommercielle interesser i området ved Det Kaspiske Hav.

Investeringerne i områdets mineralressourcer er stadig forholdsvis begrænsede, men de stiger hastigt, landene er i færd med at opstille lovgivningsmæssige rammer for udenlandsk investering, og de forskellige internationale aktører er ved at udforme og finjustere deres strategier. Bortset fra allerede etablerede aktører såsom selskaber fra EU, USA og Rusland er det værd at bemærke, at Kina for nylig har øget sin indsats markant for at nyde godt af ressourcerne fra det kaspiske område i fremtiden.

¹⁵

1,4 mio. tønder om dagen

3.3. Samarbejde med andre vigtige partnere

Ukraine er det vigtigste transitland for russisk gas til Vesteuropa, idet 80-90 % af den russiske gaseksport hertil passerer via ukrainsk territorium. Ukraines hovedtransitnet består af omkring 14 000 km rørledninger med en teoretisk kapacitet på 170 mia. m³ om året. Ukraines naturgasoplagringskapacitet på 30 mia. m³ er den største i Europa, når man ser bort fra Rusland.

En af de største udfordringer består i at garantere det ukrainske nets ydeevne, sikkerhed og sikring. Dette har siden 2001 været en af hovedmålsætningerne for det øgede energisamarbejde mellem EU og Ukraine. Den Europæiske Unions forhold til Ukraine inden for kulbrintesektoren bygger på to hovedmål: fremme af reformer inden for sektoren og forøgelse af nettets sikkerhed og sikring.

4. ETABLERING AF ET MERE UDBREDT INTEGRERET EUROPÆISK MARKED FOR ELEKTRICITET OG GAS BASERET PÅ FÆLLES REGLER OG PRINCIPPER

4.1. Fremskridt med hensyn til gennemførelse af Den Europæiske Unions indre marked

Den Europæiske Union er i færd med hurtigt at gennemføre det indre marked for elektricitet og gas. Dette vil medføre stadig mere konkurrencedygtige priser, høje standarder for offentlig tjeneste samt opretholdelse og forbedring af forsyningssikkerhedsstandarderne. På det seneste har man blandt andet gjort følgende for at nå dette mål:

- Rådet har vedtaget en fælles holdning til Kommissionens forslag til revision af direktiverne om det indre marked for elektricitet og gas. Europa-Parlamentet har fremsat ændringsforslag til den fælles holdning. Men hvis ikke den ændres, vil den medføre, at det i løbet af 2004 vil stå alle forbrugere bortset fra husholdninger frit for at købe gas og elektricitet hos et hvilket som helst selskab, der er etableret i Den Europæiske Union. Alle kunder, herunder husholdninger, vil frit kunne vælge leverandør i 2007. Direktivet vil desuden kræve retlig adskillelse af transmissions- og distributionsaktiviteter i forhold til produktion og salg, ligesom det vil indføre reguleret adgang for tredjeparter til transmission og distribution og fælles standarder for effektiv regulering. Endelig medfører revisionen foranstaltninger, som skal sikre høje standarder for offentlig tjeneste og miljøbeskyttelse.
- Rådet har vedtaget en fælles holdning til en forordning om grænseoverskridende handel med elektricitet. Europa-Parlamentet har fremsat ændringsforslag til den fælles holdning. Indtil videre vil den sikre fælles grundlæggende regler om tarifieringsstrukturer for eltransmission og et effektivt redskab til udvikling af harmoniserede metoder til grænseoverskridende tarifiering og mekanismer til overbelastningsstyring. Forordningen bygger på fremskridt, som allerede er opnået i det europæiske elektricitetsreguleringsforum ("Firenze-forummet"), hvor man nu er enedes om at indføre en

tariferingsordning for grænseoverskridende eltransmission, som giver adgang til Den Europæiske Unions net mod betaling af en tarif på kun 0,5 EUR pr. Mwh. Det ventes, at det i henhold til forordningen vil være muligt helt at fjerne denne tarif, således at de nationale transmissionstariffer giver adgang til hele Den Europæiske Unions net.

- Kommissionen har fremlagt et udkast til et direktiv om foranstaltninger, som skal sikre naturgasforsyningen. Når dette direktiv vedtages, vil det sikre, at der føres en fælles politik og opretholdes en fælles høj standard med hensyn til forsyningsikkerheden for gas i hver enkelt medlemsstat. Derudover vil direktivet fastlægge hensigtsmæssige metoder til afhjælpning af eventuelle problemer, navnlig hvad angår langfristede gasforsyningskontrakter og længerevarende afbrydelse af gasforsyningen til EU.
- Gastransmissionsselskaberne i Den Europæiske Union indfører gradvist "retningslinjer for god praksis" med hensyn til driften af gastransmissionsnettet, idet de overholder princippet om ikke-diskrimination og sandsynligvis vil sikre tredjeparter adgang til gastransmissionsnettet.

4.2. Krav med hensyn til etablering af et mere udbredt marked

Som nævnt ovenfor er der flere gode grunde til at udvide det indre marked for elektricitet og gas, så det rækker uden for EU's grænser. I denne forbindelse er det imidlertid vigtigt, at følgende krav opfyldes:

4.1.1. Ensartede spilleregler

Lige markedsadgang er et centralt element, som ligger til grund for det indre marked for elektricitet og gas og for sikring af ensartede spilleregler. Denne markedsadgang kan kun sikres, hvis der er fair konkurrence i samme omfang på alle markeder. Dette kræver ikke nødvendigvis, at alle deltagere anvender de samme regler i enhver henseende. Men den måde, hvorpå markederne åbnes for gensidig konkurrence, skal i alt væsentligt være den samme. Ikke desto mindre skal der så vidt muligt vedtages standardiserede eller fælles regler, da dette vil gøre det mere udbredte indre marked mere effektivt¹⁶.

4.1.2. Ensartede miljø- og sikkerhedsstandarder

Høje miljøstandarder går hånd i hånd med etableringen af det indre energimarked. Det er et centralt element ved det indre marked, at der opretholdes høje miljø- og sikkerhedsstandarder, også med hensyn til nuklear sikkerhed. Kommissionens forslag vedrørende øget konkurrence på markederne har systematisk været ledsaget af forslag, som skal sikre høje miljøstandarder

¹⁶ Flere detaljer om denne politik fremgår af Kommissionens meddelelse "Gennemførelsen af det indre marked for energi", KOM (2001) 125 endelig udg., pkt. 2.9.1.

inden for elproduktion¹⁷. Overholdelse af disse standarder har ikke blot afgørende betydning for miljøet og sikkerheden, men medfører også omkostninger for elproducenterne. Det er derfor nødvendigt at sikre den samme beskyttelse for alle for at opretholde ensartede spilleregler. Endelig skal det nævnes, at elproduktion ved miljømæssigt ubæredygtige kraftvarmeværker eller usikre kernekraftværker i Den Europæiske Unions nabolande kan have en direkte indvirkning på sundhedstilstanden og miljøet i Fællesskabet.

4.3. Fremskridt i etableringen af et mere udbredt marked

På denne baggrund mener Kommissionen i overensstemmelse med sin tilnærmelsespolitik, at der skal gøres en aktiv indsats for at inddrage Den Europæiske Unions nabolande i det indre marked for gas og elektricitet. Denne inddragelsesproces rækker langt videre end til enkle spørgsmål om åben samhandel mellem Den Europæiske Union og dens naboer under mere generelle internationale handelsforpligtelser. Den kræver aktive bestræbelser på at skabe et reelt integreret marked uden handelshindringer. For at opnå dette har man gennemført eller påbegyndt forberedelse af følgende foranstaltninger sammen med nabolandene:

4.3.1. Rusland

I betragtning af det russiske elmarkeds enorme potentiale er det nødvendigt at opstille en klar målsætning, hvor Rusland spiller en stor rolle på det indre marked for elektricitet, og hvor elselskaberne i Den Europæiske Union samtidig spiller en stor rolle på det russiske elmarked. Ovennævnte krav vedrørende etablering af et fuldt integreret og mere udbredt elmarked rummer dog store udfordringer i denne henseende. Det er derfor nødvendigt at iværksætte den proces, der gør det muligt at overvinde disse udfordringer. Kommissionen og den russiske regering har allerede sammen med RAO-UES, Eurelectric og UCTE¹⁸ indledt dybtgående drøftelser for at udpege den indsats, der kræves af begge parter for gradvist at nå det samme niveau med hensyn til åbning af markedet, fair markedsadgang samt miljøbeskyttelses- og sikkerhedsstandarder. De første detaljerede drøftelser fandt sted i Bruxelles den 25. marts 2003, og man har planlagt yderligere drøftelser i Moskva til maj. Hensigten er inden udgangen af 2003 at etablere et klart faktisk billede af de foranstaltninger, der er nødvendige for at komme videre. I denne forbindelse skal der snarest muligt indledes drøftelser på ekspertplan om den fornødne nukleare sikkerhed, herunder sikkerheden ved reaktorer af første generation.

¹⁷ Elproduktionen er underlagt bestemmelserne i bl.a. direktivet om store fyringsanlæg (2001/80/EF), direktivet om integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening (1996/61/EF) og direktivet om elektricitet produceret fra vedvarende energikilder (2001/77/EF). Europa-Kommissionen har udarbejdet et forslag til et direktiv om fremme af kraftvarmeproduktion (KOM(2002)415). Der opretholdes høje standarder for nuklear sikkerhed gennem Euratom-traktaten.

¹⁸ Etableringen af kontakter mellem den europæiske og den russiske elsektor inden for rammerne af energipartnerskabet har allerede medført, at Samfundet af Uafhængige Staters elenergiråd (CIS EPC) og Union of the Electricity Industry (EURELECTRIC) den 20. marts 2002 har underskrevet en protokol i Warszawa. Heri forpligtes medunderskriverne bl.a. til at fremme aktiv udvikling af dialogen blandt de involverede netsammenslutninger med det formål at udpege de bedste løsninger og nødvendige foranstaltninger til fremme af udviklingen af samkøringen.

Kommissionen foreslår derfor, at den i 2004 i samarbejde med repræsentanterne for elsektorerne i Den Europæiske Union og Rusland udarbejder en faktuel rapport om situationen på elmarkederne i både Unionen og Rusland inden for rammerne af energipartnerskabet mellem EU og Rusland. Herefter agter Kommissionens at undersøge mulighederne for at opnå en omfattende aftale med Rusland, som skal føre til gradvis sammenkobling og integration af det russiske elnet med Kontinentaleuropas. Der er selvsagt behov for en praktisk og realistisk metode til at undersøge og opfylde disse krævende betingelser. Denne incitamentsbaserede metode skal anvendes gradvist og forpligte alle berørte parter inden for klart fastlagte tidsfrister.

I en langsigtet vision baseret på et fælles EU-russisk økonomisk område kunne man forestille sig en reguleringsordning for gas i Rusland, som ikke blot er forenelig med Den Europæiske Unions, men som bygger på de samme principper og mekanismer. Ved en sådan reguleringsordning vil der skulle tages hensyn til Den Russiske Føderations særlige behov. En fælles reguleringsordning, som ledsager det fælles økonomiske område, vil skabe langt bedre forretningsmuligheder for alle aktører på det europæiske og russiske gasmarked og medføre sikker og effektiv gasforsyning på begge markeder. Kommissionen agter at fremskynde drøftelsen af disse emner, så man kan udpege en fælles vej fremad mod gradvis markedsintegration og afbalanceret indbyrdes indtrængen på markederne, som det er tilfældet med andre eksterne leverandører af gas til Den Europæiske Union.

4.3.2. *Sydøsteuropa*

Ved ministermødet i november 2002 i forbindelse med Athen-forummet underskrev de lande, der deltager på det sydøsteuropæiske elmarked, et aftalememorandum, hvori de forpligter sig til at gennemføre regler, som modsvarer Fællesskabets bestemmelser, og som sigter mod at etablere et indre elmarked i området. Disse regler ventes gennemført i 2005. Memorandummet indeholder bestemmelser om markedsåbning, idet kunderne frit vil kunne vælge leverandør, og sikrer bl.a. følgende:

- udpegelse af en tilsynsmyndighed og en transmissionssystemoperatør;
- gennemførelse af tarifreformplaner;
- gennemførelse af alle nødvendige tekniske standarder vedrørende bl.a. kodekser, regnskabssystemer og udveksling af oplysninger i forbindelse med driften af nettet;
- tredjeparts adgang til infrastruktur; samt
- vedtagelse af konkurrencelovgivning, som svarer til lovgivningen i EU.

Ved de forskellige møder i forbindelse med Athen-processen er man nu i færd med at omsætte disse forpligtelser i handling. Dette sker i tæt samarbejde med internationale donorer, som understøtter denne proces, og stabilitetspagten.

Hvad angår gas, har Kommissionen som nævnt ovenfor allerede meddelt, at den agter at fremsætte forslag om sideløbende med Athen-processen på elområdet at iværksætte en proces, der baseres på EU-regelværket, men tilpasses de regionale behov, og som skal resultere i et regionalt sydøsteuropæisk gasmarked og integration af dette i markedet inden for Den Europæiske Union. Landene i regionen har i princippet hilst dette velkommen, og Kommissionen vil i løbet af 2003 fremlægge konkrete forslag.

4.3.3. Euro-Middelhavspartnerskabet

Ved det sidste møde i ad hoc-arbejdsgruppen på energiområdet den 19.-20. februar 2003 drøftede man etableringen af et åbent og konkurrencepræget marked for elektricitet og gas. Man traf en principiel beslutning om at fremme et regionalt marked for elektricitet og gas med det formål gradvist at integrere det i Den Europæiske Unions indre marked. Ved det fjerde møde i Euro-Middelhavsforummet for energi i Bruxelles den 2. april 2003 bekræftede man denne målsætning.

Kommissionen mener, at det af tekniske og geografiske årsager vil være hensigtsmæssigt at arbejde sig hen mod dette mål skridt for skridt. Som et første skridt skal der på grundlag af de regler, der gælder for Den Europæiske Unions indre marked og institutionerne på det sydøsteuropæiske marked, etableres et regionalt marked i Maghreb-området, herunder Marokko, Algeriet og Tunesien, og eventuelt Libyen, afhængigt af landets videre inddragelse i Barcelona-processen. For at opnå dette skal de berørte lande nu hurtigt enes om og underskrive et aftalememorandum, hvori de - i lighed med Sydøsteuropa - forpligter sig til gradvist at vedtage ovennævnte fælles regler og standarder. De to planlagte Euro-Middelhavskonferencer blandt energiministrene under det græske og italienske formandskab senere på året (i Athen den 20.-21. maj 2003 og Rom den 1.-2. december 2003) kan rumme enestående muligheder for at drøfte og underskrive et sådant aftalememorandum.

På grundlag af de opnåede resultater kan processen derefter udvides til at omfatte de øvrige deltagerlande i Barcelona-processen.

4.3.4. Øvrige vigtige samarbejdspartnere

De fremskridt, der gøres med hensyn til at integrere markederne i Den Europæiske Union og Rusland vil gøre det muligt at integrere andre nabolande, navnlig Ukraine og Hviderusland i denne proces. På elområdet har man allerede truffet konkrete foranstaltninger, idet man forsyner Bialystok (Polen) fra Hviderusland og Zamosc (Polen) fra Ukraine via sammenkørende net, og idet Burshtyn-regionen ("Burshtyn island") i Ukraine er synkront forbundet med UCTE's net via Ungarn og Slovakiet. Den planlagte etablering af et konsortium til forvaltning af det ukrainske gastransitsystem med deltagelse af selskaber fra Ukraine, Rusland og EU vil også bidrage til at integrere dette system i Den Europæiske Unions indre marked for gas.

Både Kasakhstan og Aserbajdsjan har udtrykt interesse for at intensivere energisamarbejdet inden for rammerne af deres partnerskabs- og samarbejdsaftaler med Den Europæiske Union. Man har indledt drøftelser på

ekspertplan for at fastslå mulighederne og betingelserne for disse landes øgede deltagelse på Den Europæiske Unions indre marked for gas.

5. KRAV TIL INFRASTRUKTUR VED ETABLERING AF ET FULDT INTEGRERET ELMARKED

Hvis det udvidede europæiske el- og gasmarked skal fungere effektivt, er det ikke nok, at der gælder fælles regler og standarder. Der skal også være en tilstrækkelig infrastruktur, som forbinder de deltagende lande. Det er på denne baggrund, at Kommissionen i 2001 har vedtaget en meddelelse om europæisk energiinfrastruktur¹⁹. I løbet af 2003 ventes endnu en meddelelse fra Kommissionen om dette emne, som bygger på de fremskridt, der gjort på baggrund af meddelelsen fra 2001, og som navnlig omhandler situationen i tiltrædelseslandene.

I meddelelsen fra 2001 præsenterede man en række foranstaltninger, bl.a. vedrørende et mål på 10 % sammenkobling²⁰ (beregnet som 10 % af den enkelte medlemsstats installerede produktionskapacitet) og fokusering af finansieringen af transeuropæiske net på bestemte projekter, som man har udpeget som prioriterede projekter af europæisk interesse. Denne meddelelse blev hilst velkommen af Det Europæiske Råd i Barcelona, idet man navnlig tilsluttede sig målet på 10 %. Kommissionen foreslog desuden, at man hæver det nuværende loft over bidrag til projekter på udviklingsstadiet fra 10 til 20 % for prioriterede projekter. Dette drøfter man stadig i Rådet.

Der er behov for en lignende tilgangsvinkel over for nabolandene, hvor der tages hensyn til særlige omstændigheder, hvis de gradvist skal integreres fuldt ud i det indre marked. I betragtning af målsætningen om at opnå et reelt europæisk marked for gas og elektricitet er det nødvendigt at fremme integrationen af nabolandene, tiltrædelseslandene og kandidatlandene i ordningen med transeuropæiske net. Mange projekter rettet mod sammenkobling af Fællesskabets og nabolandenes net er allerede berettiget til støtte under støtteordningen for transeuropæiske net. Den hastige gennemførelse af det udvidede europæiske marked for elektricitet og gas gør det imidlertid nødvendigt at revurdere de projekter, som er støtteberettigede i dag. Desuden vil det være hensigtsmæssigt at revurdere støtten fra andre fællesskabsprogrammer på dette område.

I lyset af fremdriften i de projekter, der er nødvendige for at gøre det mere udbredte indre energimarked effektivt, skal listerne over projekter i bilag I & II udelukkende betragtes som vejledende. Det faktum, at projekterne står opført på listerne, og at man har beregnet de anslåede omkostninger ved at gennemføre dem, forpligter ikke Kommissionen eller Unionen i denne henseende. Denne offentliggørelse kan på ingen måde påvirke det arbejde, som Kommissionen udfører vedrørende de nye økonomiske overslag.

¹⁹ KOM(2001)775, 20.12.2001

²⁰ Kommissionens meddelelse KOM (2001) 775 endelig udg., pkt. 3.1

Støtteordningen for transeuropæiske net og de øvrige programmer, der refereres til ovenfor, har stor betydning, ikke blot for det økonomiske bidrag til projekterne, som er nødvendigt for at gennemføre det europæiske elmarked, men også som et klart udtryk for Fællesskabets anerkendelse af det pågældende projekts effekt. Denne anerkendelse har været en væsentlig motivation til at gå videre med gennemførelsen og finansieringen af projekter. Denne støtte hverken kan eller skal dog erstatte privat finansiering af gas- og elnet. Konstruktion og vedligeholdelse af infrastruktur forbliver branchens opgave. Fællesskabets programmer har dog hidtil spillet en afgørende rolle, idet de har fungeret som katalysator eller støttemekanisme for projekter af interesse for Fællesskabet og i bredere kredse. Fællesskabets institutioner spiller fortsat en vigtig rolle i denne sammenhæng, og deres bidrag skal målrettes yderligere i lyset af de nye målsætninger på energiområdet.

Desuden vil andre EU-støtteprogrammer sammen med Den Europæiske Fond for Regionaludvikling, som opererer inden for EU's medlemsstater, fortsat skulle spille en stor rolle, og de vil skulle koordineres tættere på planlægningsstadiet for at opfylde de hastige ændringer i behovet for støtte til infrastrukturudvikling i nabolandene. Energiinfrastruktur kan ofte ikke finansieres gennem kun ét program, da infrastrukturen krydser de kunstige grænser, der fastlægges for finansieringsprogrammerne (for eksempel gælder der forskellige finansieringsordninger for det vestlige og det østlige Balkan).

Udvekslingen af elektricitet mellem EU-/tiltrædelseslandene og nabolandene er i dag endnu forholdsvis begrænset. I 2001 lå eksporten på 6,4 TWh og importen på 13 TWh (og ser man bort fra Norge, Schweiz og landene i det tidligere Jugoslavien, udgjorde produktionen i EU-/tiltrædelseslandene i 2001 omkring 3 000 TWh). Mulighederne for at øge kapaciteten illustreres i det "høje" scenario i den TACIS-undersøgelse, der blev færdiggjort i 1999, og som viser et udvekslingspotentiale på op til 32 TWh/år i tilfælde af synkronisering af UCTE's og Ruslands net. Hvad angår forbindelserne over Middelhavet, kan et standardundervandskabel med en kapacitet på 600 MW overføre omkring 4 TWh elektricitet om året.

Man har allerede gjort en stor indsats for at udpege de infrastrukturprojekter, der fortjener politisk og - hvor dette er nødvendigt og hensigtsmæssigt - økonomisk støtte fra Fællesskabet, idet de betragtes som uundværlige for at etablere et mere udbredt europæisk marked for elektricitet og gas præget af reel konkurrence og forsyningssikkerhed. Følgende vejledende liste over projekter vil fortsat blive udvidet. F.eks. er Kommissionen i færd med at udarbejde den anden handlingsplan vedrørende den nordlige dimension, som vil omfatte en række energirelaterede projekter.

5.1. EU/Rusland

Det russiske elnet er i dag kun forbundet med staterne i Den Europæiske Union i meget begrænset omfang, idet den eneste direkte tilslutning findes i Finland. Blandt tiltrædelseslandene ligger de baltiske lande i samme synkrone område som Rusland, og de er i dag afhængige af det russiske system for at kunne drive deres net. De overvejer på mellemlang sigt at drive deres elnet synkront med nettene i Finland og Polen. Øget sammenkobling af det kontinentaleuropæiske

net, som drives af UCTE, og Ruslands net skal således betragtes som en prioritet for at sikre fri samhandel, når først spørgsmålene vedrørende markedsadgang, miljøbeskyttelse og nuklear sikkerhed er løst.

Det russiske elnet er synkront forbundet med nettene i de nye uafhængige stater, herunder Ukraine. Effektiv sammenkobling med Rusland og enighed om ovennævnte handels-, miljø- og sikkerhedsmæssige spørgsmål vil således skabe et godt grundlag for at anvende en lignende tilgangsvinkel over for de nye uafhængige stater, navnlig Ukraine og Hviderusland.

De to muligheder, der findes, er asynkron sammenkobling, som gør det lettere at styre strømmene, og synkron sammenkobling. Sidstnævnte skaber større problemer med hensyn til harmonisering af sikkerhedsstandarder end førstnævnte. Dette er vigtigt, da det er en klar forudsætning for fuld sammenkobling af Den Europæiske Unions og nabolandenes elnet, at det garanteres, at dette på ingen måde bringer nettenes og elsystemernes sikkerhed og pålidelighed i fare. Rusland har på teknisk og politisk plan været en ihærdig fortaler for synkron sammenkobling. Kommissionen erkender, at der er fordele ved en sådan sammenkobling, men det står klart, at en række både tekniske og handelsmæssige problemer skal løses, før der kan foretages synkron sammenkobling af UCTE's og RAO-UES's systemer.

UCTE, som er det organ, der har ansvaret for at koordinere og fastsætte standarder for driften af det kontinentaleuropæiske net, har behandlet dette emne i tæt samarbejde med modparterne i Rusland og de nye uafhængige stater. Man er i færd med at gennemføre en forundersøgelse af de tekniske aspekter ved sammenkobling af nettene, som snart vil blive færdiggjort. Derefter agter Kommissionen i samarbejde med UCTE og det ikke-nukleare russiske elselskab RAO UES i løbet af 2003 at fastlægge referencerammerne for en komplet gennemførlighedsundersøgelse af de tekniske aspekter ved sammenkobling af nettene. Ved denne undersøgelse vil man bl.a. se på mulighederne for handel med elektricitet, de nuværende og potentielle flaskehalse ved sammenkoblingen og de tekniske spørgsmål i forbindelse med evt. uforenelighed af det russiske og det kontinentaleuropæiske elsystem.

Når undersøgelsen er gennemført, vil det så være muligt at vurdere de nødvendige investeringer og mulighederne for finansiering af dem, hvilket primært er den private sektors opgave.

Kommissionen finder det vigtigt, at der nu gøres hurtige fremskridt med hensyn til at afklare den bedst tænkelige sammenkoblingsmetode. Det er klart i både Ruslands og Den Europæiske Unions interesse at sikre sammenkobling, forudsat at den kan opnås på grundlag af et højt sikkerheds- og sikringsniveau, og at den ledsages af udtalt enighed om gensidig markedsåbning, miljøbeskyttelse og nuklear sikkerhed. En sådan udvikling vil bidrage væsentligt til at skærpe konkurrencen på det indre marked og - under de rette forudsætninger - øge forsyningsikkerheden.

Kommissionen mener derfor, at et sammenkoblingsprojekt skal gøres til et erklæret prioriteret projekt af europæisk interesse, og at støtte under ordningen med transeuropæiske net (TEN) kan komme på tale. Eventuel etablering af øget

samkøringskapacitet mellem UCTE's og RAO UES's systemer vil som nævnt ovenfor afhænge af, om der findes løsninger på ovennævnte handels- og miljømæssige spørgsmål. I denne sammenhæng kunne man forestille sig en gradvis proces, hvor harmonisering af standarder og handelspraksis, miljøbeskyttelse og nuklear sikkerhed suppleres med stadig større samkøringskapacitet (med forbehold af pkt. 4.2).

5.2. Sydøsteuropa

Med henblik på at fuldføre sammenkoblingen af de sydøsteuropæiske landes elnet indbyrdes og i forhold til EU's net har man i forbindelse med Athenforummet udpeget en række strategiske sammenkoblinger:

- genetablering af forbindelsen mellem Ernestinovo- og Mostar-linjerne i Kroatien/Serbien/Bosnien-Hercegovina;
- færdiggørelse af den vestlige nord-/sydforbindelse via Elbasan i Albanien;
- udbygning af forbindelserne mellem Grækenland og Bulgarien; samt
- udbygning af forbindelserne mellem Grækenland og hhv. Italien og Tyrkiet (Ipiros-Puglia og Philippi-Hamidabad).

Kommissionen mener, at disse sammenkoblingsprojekter skal gøres til erklærede prioriterede projekter af europæisk interesse og komme i betragtning ved eventuel støtte under ordningen med transeuropæiske net (TEN). Hvad angår gas, er man i forbindelse med den foreslåede etablering af det regionale energimarked ved at undersøge, hvilke linjer der kræves for at færdiggøre det regionale gasmarked. Disse linjer vil blive taget i betragtning i forbindelse med fremtidige revisioner af retningslinjerne for det transeuropæiske net (TEN).

5.3. Euro-Middelhavspartnerskabet

Middelhavsringen vil forbinde alle landene i Euro-Middelhavspartnerskabet. Denne ring er endnu ikke fuldt udbygget. Den skal suppleres og styrkes gennem direkte forbindelser mellem en række, deltagerlande i ringen og EU. Det er vigtigt at gøre hurtige fremskridt ved en række forbindelser, som fuldender ringen, og en række linjer, som sikrer effektiv sammenkobling af ringen og EU. Hvad angår sidstnævnte, rettes opmærksomheden navnlig på følgende forbindelser, som ad hoc-arbejdsgrupperne på energiområdet og Euro-Middelhavsforummet for energi har fremhævet:

- styrkelse af kapaciteten mellem Marokko og Spanien;
- styrkelse af kapaciteten mellem Grækenland og Tyrkiet;
- sammenkobling mellem Algeriet og Spanien; samt
- sammenkobling mellem Italien og Tunesien.

Middelhavsringen skal betragtes som et prioriteret projekt af europæisk interesse og være berettiget til støtte under programmet for transeuropæiske net og MEDA sammen med en række projekter, som er nødvendige for at færdiggøre den Middelhavsring, der præsenteres i bilag 1 til denne meddelelse.

6. HARMONISERING AF EL- OG GASNETTENE OG TEKNISK INTEROPERABILITET

For at skabe et fuldt funktionsdygtigt marked må man desuden fremme udviklingen af fælles tekniske og kommercielle standarder for el- og gasnettene og fælles handelsregler og -ordninger. Inden for Den Europæiske Union er det primært de fora, der beskæftiger sig med regulering af gas og elektricitet på europæisk plan (Firenze- og Madrid-foraene), der har behandlet disse spørgsmål.

Hvad angår tekniske standarder for elektricitet, modtager Firenze-forummet bidrag fra UCTE i samarbejde med Nordel²¹ og andre netsammenslutninger i tæt samarbejde med Kommissionen, de europæiske energireguleringsmyndigheders råd, Den Europæiske Sammenslutning af Transmissionssystemoperatører og andre relevante interessenter. Man har udarbejdet de første udkast til retningslinjer i form af en praktisk håndbog for UCTE og fremlagt dem for interessenterne. Hvad angår gas, behandles spørgsmålet af en helt ny branchesammenslutning, "EAZEE-Gas". Denne sammenslutning har nu iværksat konkrete initiativer vedrørende standardisering.

Ved Firenze- og Madrid-foraene har man taget hånd om de økonomiske spørgsmål gennem uformelle aftaler mellem el- og gasbrancherne, de nationale kompetente myndigheder, medlemsstaterne, forbrugergrupperne og Kommissionen. Man har bl.a. indgået en aftale om grænseoverskridende tariffer for elektricitet og således fjernet de nationale import-, eksport- og transittariffer til fordel for en fælles takst for hele EU på 0,5 EUR pr. Mw/h. Derudover har man truffet aftale om retningslinjer for overbelastningsstyring på elområdet, ligesom man er enedes om retningslinjer for god praksis vedrørende drift af gastransmissionsnet.

Hvad angår elektricitet, har fremskridtene ved Firenze-forummet skabt mulighed for at fremsætte forslag til en forordning om grænseoverskridende handel med elektricitet, som Rådet har vedtaget en fælles holdning om. Man er nu i færd med at revidere retningslinjerne for god praksis på gasområdet.

Efterhånden som nabolandene gradvist integreres i det indre marked for elektricitet og gas, er det vigtigt, at de deltager fuldt ud i disse mekanismer og gennemfører de deraf følgende aftaler. Tiltrædelseslandene har deltaget i disse fora siden 2002, og repræsentanter fra Rusland har deltaget gennem energipartnerskabet mellem EU og Rusland. Der skal fremover lægges megen vægt på at sikre, at det sydøsteuropæiske elmarked, Euro-Middelhavsmarkedet og de øvrige nabolande, navnlig Rusland, informeres fuldt ud om udviklingen i Madrid- og Firenze-foraene og omvendt, og at de får rig lejlighed til at bidrage

²¹ Nordel er en sammenslutning, som beskæftiger sig med samarbejde på elområdet i de nordiske lande.

til processen. Efterhånden som udviklingen skrider frem, og disse lande gennemfører regler, som er forenelige med reglerne for det indre marked, bør de deltage fuldt ud i disse fora, ligesom tiltrædelseslandene gør det i dag.

7. FORSYNINGSSIKKERHED OG UDVIKLING AF NY GAS- OG OLIEINFRASTRUKTUR

I bestræbelserne på at anvende net til transport af kulbrinter er Kommissionen opmærksom på to elementer vedrørende forsyningssikkerhed. Det første drejer sig om fysisk sikkerhed, og det andet vedrører strategisk og kommerciel sikkerhed. Det første forudsætter, at vi opretholder sikre og effektive net, mens det andet kræver, at vi har den nødvendige rørledningsinfrastruktur til at dække vort hjemlige forbrug.

7.1. Fysisk forsyningssikkerhed via net

7.1.1. Rørledningssikkerhed

Rørledninger betragtes generelt som et sikkert middel til transport af farlige stoffer i forhold til andre transportmidler. Rørledninger anvendes i stigende grad i Den Europæiske Union, og de europæiske rørledningsnet er i hastig vækst. Hidtil har medlemsstaterne ligget på et højt sikkerhedsstade, og de fleste uheld med rørledninger har fundet sted uden for Den Europæiske Union.

De rørledningsuheld, der er sket i Europa og på verdensplan, understreger imidlertid den risiko for alvorlige uheld, som de indebærer. Både Rådet og Europa-Parlamentet har udtrykt det synspunkt, at rørledninger skal omfattes af den fællesskabslovgivning, der vedrører risikoen for alvorlige uheld. Dette er i overensstemmelse med det såkaldte forsigtighedsprincip, som Fællesskabets miljøpolitik er baseret på.

En analyse af gældende lovgivning inden for Den Europæiske Union²² har vist, at der er stor forskel på medlemsstaternes kontrol med alvorlige risici for uheld med rørledninger. Der er store forskelle med hensyn til stoffer, der er omfattet af kontrol, politikker til forebyggelse af alvorlige uheld og sikkerhedsforvaltningssystemer, forebyggelse af skader hos tredjepart, katastrofeberedskab, informationsformidling til offentligheden, arealanvendelse og sidst, men ikke mindst, krav til rapportering i tilfælde af alvorlige uheld med rørledninger.

En undersøgelse af uheld med olie, gas og andre farlige stoffer²³ har vist, at vedtagelse af lovgivning om kontrol med rørledninger i andre industrialiserede dele af verden, f.eks. USA, øger bevidstheden om alvorlige uheld og deres konsekvenser. Selv med de begrænsede informationskilder, der findes om situationen i Europa, kan det påvises, at der tidligere er sket alvorlige uheld med rørledninger, og at der er en risiko for alvorlige uheld i fremtiden, navnlig i

²² "Regulatory benchmark for the control of major accident hazards involving pipelines", JRC (1999)

²³ EUR Report 18122 EN, Review of Transmission Pipeline Accidents involving Hazardous Substances, Papadakis, G.A. (1999), ISIS, Det Fælles Forskningscenter (EF), Ispra 1999

betragtning af, at de europæiske rørledningsnet er i hastig vækst, og at en del af de eksisterende net er ved at være gamle.

Kommissionen mener, at den vigtigste opgave består i på fællesskabsplan at indføre og harmonisere krav vedrørende sikkerhedsforvaltningssystemer, kontrol med indblanding fra anden side, informationsformidling til offentligheden, katastrofeberedskab og systemer til inspektion og rapportering om uheld.

7.1.2. *Geografisk sikkerhed*

Kommissionen så gerne øget anvendelse af præcise kortlægningsteknikker overvågningsprogrammer for kulbriantenet og overvågningsprogrammer for transport af kulbrianten generelt. Kortlægningsteknikkerne ville muliggøre præcis udpegelse af eventuelle problemer, og overvågningsprogrammerne ville gøre det muligt straks at rette op på situationen. Detaljer vedrørende forslag i denne retning vil blive præsenteret inden for rammerne af Galileo-programmet.

Galileo rummer store muligheder for at øge sikkerheden og sikringen i forbindelse med energiprojekter, både ved nettene og den maritime transport. Ved videreudviklingen af projekter på dette område er der behov for et tæt samarbejde med vore nabolande og partnere. Det er særlig vigtigt at inddrage disse lande i bestræbelserne på at fremme anvendelsen af Galileo i energisektoren, navnlig med hensyn til konstruktion og vedligeholdelse af gas- og olierørledninger, højspændingselforbindelser, tilsyn med olietankskibe og forvaltning af naturressourcer. I denne henseende venter man i forbindelse med energipartnerskabet mellem EU og Rusland at etablere et EU-russisk observationssystem. Et sådant system kunne også etableres i Middelhavsområdet og Sydøsteuropa med henblik på et netværkssamarbejde med det europæiske olie- og gasforsyningsobservatorium. Der er desuden planer om en undersøgelse af et lignende projekt i området ved Det Kaspiske Hav.

7.2. **Strategisk og kommerciel forsyningssikkerhed**

7.3. **Gas**

Hvad angår forsyningssikkerhed, handler det for Europa primært om at sikre hensigtsmæssige markedsbetingelser og, om nødvendigt, incitament, således at der konstrueres ny gasproduktionskapacitet og rørledninger, der kan opfylde Europas stigende behov for gas. Som nævnt ventes Den Europæiske Unions gasforbrug at stige betragteligt i de kommende årtier, mens produktionen inden for Unionen vil falde. Unionens nabolande er og vil fortsat være dens vigtigste gasleverandører. Som vist i Tabel 1 i bilaget vil behovet for importeret gas i 2020 ligge på omkring 400 mia. m³, og det forudses, at den eksisterende kapacitet på 330 mia. m³ vil skulle forøges med næsten 200 mia. m³. I denne sammenhæng er det vigtigt at skelne mellem Unionens el- og gasimport fra nabolandene. Selv efter etableringen af et reelt europæisk elmarked vil udvekslingen af el med nabolandene sandsynligvis ikke overstige 5 % af Den Europæiske Unions forbrug på grund af fysiske begrænsninger i form af bl.a. eltab ved transport over lange afstande. Hvad angår gas, ventes importen til Den Europæiske Union i 2020 imidlertid at dække mere end 60% Unionens behov.

Det vil kræve investeringer på mange mia. EUR at udvikle de nye forsyningskilder og etablere de rørledninger, der skal forbinde dem med EU. Fællesskabet skal demonstrere sit engagement i disse projekter for at gøre det muligt at finansiere de store investeringer. Investeringerne er ofte præget af store kommercielle og, i visse tilfælde, politiske risici. I denne sammenhæng kan energipartnerskabet mellem EU og Rusland blive en vigtig mekanisme, som vil kunne bruges som model ved etablering af andre effektive og fleksible mekanismer til behandling af sådanne emner.

Unionens støtte til projekter af denne art kan ydes på en række forskellige konkrete måder, hvoraf de vigtigste er:

- deltagelse i finansieringen af projekterne, navnlig gennem Den Europæiske Investeringsbank; og
- begrænset deltagelse i finansieringen af projekterne gennem Fællesskabets støtteprogrammer, herunder de transeuropæiske net (TEN), med det formål at virke som katalysator. Et sådant bidrag har ikke blot stor betydning i kraft af den økonomiske støtte, som er begrænset i forhold til de samlede omkostninger ved det pågældende projekt, men også fordi støtten understreger Fællesskabets politiske opbakning bag projektet, hvilket gør det lettere at sikre private støttemidler. Som nævnt ovenfor kan og skal denne støtte ikke erstatte privat finansiering af gas- og elnet. Fællesskabet skal gennem den økonomiske støtte fra disse programmer fungere som katalysator og formidler, men ikke som investor.

Følgende projekter kan fremhæves som de vigtigste og skal i de kommende år modtage politisk og eventuelt økonomisk støtte fra Fællesskabet gennem hensigtsmæssige, skræddersyede programmer for at nå målsætningerne om at opnå tilstrækkelig og sikker forsyning af gas fra forskellige kilder:

7.3.1. *Rusland*

- Det nordlige transeuropæiske gasrørledningsprojekt. Denne ca. 1 295 kilometer lange rørledning skal transportere russisk gas fra den russiske kyst nord for Sankt Petersborg under Østersøen til Nordtyskland og derfra videre via Nederlandene til Det Forenede Kongerige. Rørledningen får en kapacitet på 20-30 mia. kubikmeter om året, og dens største kilde ventes at blive det nye Shtokman-felt, som ligger ca. 650 kilometer nordøst for Murmansk i Barentshavet.
- Endnu et gasrørledningsnet fra Yamal til Europa via Hviderusland og Polen, som skal løbe parallelt med det første. Det får en lignende kapacitet²⁴;

²⁴

I denne forbindelse udgør Hviderusland et vigtigt transitland for russiske gasleverancer til Europa, idet landets monopolselskab inden for transport af naturgas Beltransgaz råder over mere end 2 000 km naturgasrørledninger.

7.3.2. *Euro-Middelhavspartnerskabet*

- Forbindelser til Frankrig og Spanien fra Algeriet, hvor der etableres endnu en "Medgaz"-linje;
- Forbindelser fra Algeriet til Italien og Frankrig via Sardinien og muligvis Korsika;
- En gasforbindelse mellem EU og den arabiske verden i fem dele (Ægypten-Jordan; Syrien; Libanon; Cypern og Tyrkiet). Her kræves en aftale mellem de deltagende parter;
- Forsyning af den udvidede Union, navnlig Østersøregionen, med flydende naturgas fra Ægypten og Algeriet;
- En forbindelse mellem Tyrkiet, Grækenland og Italien med direkte eller indirekte inddragelse af landene i Sydøsteuropa, som med tiden vil kunne bringe ressourcerne fra den kaspiske region og Iran til det udvidede EU-marked og Balkanlandene;
- Gassamkøringslinje mellem Libyen og Ægypten, som skal supplere Middelhavsgasringen.

7.3.3. *Sydøsteuropa*

- Gasrørledning mellem Tyrkiet, Bulgarien, Rumænien, Ungarn og Østrig;
- Gasrørledning mellem Grækenland, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Serbien, Bosnien, Kroatien og Slovenien.

7.3.4. *Området ved Det Kaspiske Hav*

- Gasrørledning mellem Aserbajdsjan, Georgien og Tyrkiet (se 10.4.2);
- Gasrørledning mellem Kasakhstan og Rusland (og Ukraine);
- Gasrørledning mellem Iran og Tyrkiet.

7.3.5. *Øvrige vigtige samarbejdspartnere*

- Forøgelse af ydeevnen og sikkerheden ved det ukrainske gastransitnet.

7.4. **Olie**

Skibskatastroferne med Erika og Prestige og de store miljømæssige skader, som olieudslippene forårsagede, har understreget nødvendigheden af en samordnet indsats mellem Den Europæiske Union og nabolandene for at opnå den højst mulige sikkerhedsstandard for maritim olietransport.

Da trafikken i vandene omkring EU bliver stadig mere tæt, er det særdeles vigtigt i stedet at overveje at transportere olie gennem rørledninger, hvor det er økonomisk og teknisk muligt. Dette er betydeligt mere sikkert og miljøvenligt. En række rørledninger forbinder allerede Den Europæiske Union med Rusland, og det er vigtigt at sikre, at disse udnyttes fuldt ud, og overveje en ny rørledningsinfrastruktur i stedet for nye projekter baseret på maritim transport. Nye rørledninger kan sikre, at ressourcerne fra Saudi-Arabien (via Ægypten), Irak (via Tyrkiet), området ved Det Kaspiske Hav, Algeriet og Libyen kan nå Den Europæiske Union.

7.4.1. *Rusland*

Rusland er en af verdens førende olieproducenter og den næststørste eksportør efter Saudi-Arabien. Ud af de 124,4 mio. ton eksporteret olie, som det russiske rørledningsmonopol Transneft håndterede i 2000, blev 70,5 mio. ton eller 57 % transporteret via de største havneterminaler.

Olieterminalen ved Primorsk i Den finske Bugt, som blev åbnet sidst i 2001, ventes i 2003 at have kapacitet til at eksportere 30 mio. ton. Da området er tilfrosset i omkring seks måneder om året og ligger i et miljømæssigt følsomt område ved den snævre ende af den lukkede del af Østersøen, understreger følgevirkningerne af et eventuelt olieudslip vigtigheden af at sikre et tæt samarbejde mellem den udvidede Europæiske Union og de russiske myndigheder for at opnå den højeste sikkerhedsstandard for olietransport ad søvejen.

På baggrund af de store olie- og gasreserver i Ruslands arktiske region retter man i stigende grad opmærksomheden mod transport ad søvejen langs den vestlige del af Nordsøruten, som kan udgøre en alternativ rute for eksport fra Rusland direkte til de internationale markeder. Det særligt sårbare miljø understreger imidlertid behovet for at sikre meget høje sikkerheds- og miljøstandarder og et indgående kendskab til de klimatiske forhold. I denne forbindelse medfinansierer Kommissionen et stort forsknings- og udviklingsprojekt.²⁵

7.4.2. *Middelhavsregionen*

I 2001 udgjorde den samlede maritime transport (import og eksport) af olie og olieprodukter i Middelhavsområdet mellem Den Europæiske Union og dens tolv partnere i området omkring 63 mio. ton²⁶. Hvis man medregner al den olie og alle de olieprodukter, der importeres til Euro-Middelhavsområdet, stiger den samlede mængde til 395 mio. ton, som transporteres i omkring 800 tankskibe²⁷. Denne trafikmængde virker særligt intens i et lukket hav, hvis miljø er meget

²⁵ ARCOP (Arctic Operational Platform). Dette projekt af en varighed på tre år, som blev iværksat i december 2002, finansieres delvist af Kommissionen under det femte rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling og har deltagelse af et konsortium bestående af 21 organisationer fra Finland, Tyskland, Nederlandene, Det Forenede Kongerige, Italien, Norge og Rusland.

²⁶ EUROSTAT. Medstat-programmet.

²⁷ Undersøgelse foretaget af BEICIP inden for rammerne af MEDA-projektet vedrørende støtte til ad hoc-grupperne under Euro-Middelhavsforummet for energi.

sårbart, og hvor der på intet sted er mere end 400 kilometer til kysten. Da overfladevandet først er helt udskiftet efter mindst 100 år, ville følgevirkningerne af en ulykke i samme målestok som Erika's og Prestige's havari være katastrofale.

7.4.3. Sortehavet

Olietransporten med tankskibe over det lukkede Sortehavet er steget støt efter blotlægningen af ressourcerne i området ved Det Kaspiske Hav på baggrund af Sovjetunionens sammenbrud. Man har etableret nye infrastrukturer, som forbinder Det Kaspiske Hav med Sortehavet, herunder en rørledning, som forbinder Tengiz-oliefeltet i Kasakhstan med den russiske terminal ved Novorossysk, og en rørledning, som forbinder Chiarg-oliefeltet i Aserbajdsjan med Soupsa i Georgien. Transporten af denne olie over Sortehavet til den rumænske havn Constanza, den bulgarske havn Burgas og de internationale markeder via Bosporus-strædet har medført en kraftig stigning i den maritime trafik. Tal for 2002 viser, at i alt 122 mio. ton olie passerede i begge retninger gennem Bosporus-strædet i 7 400 tankskibe. Hertil kommer den nye olieterminal ved Odessa i Ukraine, der indgår som led i en strategi til diversificering af energiforsyningen, og som gør det muligt for olie fra det Kaspiske område at nå frem til Centraleuropa og de baltiske lande. Kommissionen mener således, at det er vigtigt at prioritere samarbejdet med nabolandene om at øge sikkerheden ved og sikringen af transporten af olie ad søvejen på baggrund af Kommissionens nylige forslag oven på Prestige-ulykken. Dette kan gøres ved at:

- opgradere og forbedre hele Druzhba-rørledningen, navnlig gennem Nordeuropa, som et alternativ til at øge olietransporten ad søvejen i Østersøen.
- udbygge Odessa-Brody-rørledningen²⁸ til Plock med henblik på tilslutning til enten den nordlige Druzhba-rute eller den eksisterende linje til den polske havneby Gdansk ved Østersøen.
- etablere en rørledning mellem den rumænske havneby Constanza og Trieste, som samtidig leverer olie til transitlandene²⁹.
- etablere en rørledning mellem den bulgarske havneby Burgas ved Sortehavet og den græske havneby Alexandroupolis ved Middelhavet. Etablering af denne rørledning vil mindske det stigende pres fra olietransport ad søvejen gennem Bosporus-strædet.

²⁸ Denne rørledning blev åbnet i august 2001, hvor den havde en kapacitet på 180 000 tønder pr. dag. Denne kapacitet ventes at stige til 560 000 tønder pr. dag.

²⁹ Man overvejer en række alternative ruter: en nordlig rute gennem det sydlige Ungarn og Slovenien og en sydlig rute via Serbien, den kroatisk havneby Omisalj og Slovenien til den italienske olieterminal ved Trieste. Herfra kunne rørledningen tilsluttes den transalpinske rørledning, som derefter kunne transportere olien videre til markederne i Østrig, Tyskland og Den Tjekkiske Republik.

7.5. Investering i modernisering af energisystemer og energibesparelse

Effektiviteten ved energisystemerne i de af vore partnerlande, som omtales i denne meddelelse, kan forøges betydeligt ved at investere i moderne energiproduktion og rørledningsinfrastruktur, sikre bedre energimåling og reformere energiprisfastsættelsen.

Investeringer i energibesparelser mere generelt vil kunne frigøre ressourcer, som kan eksporteres til gavn for både vore nabolande og EU. Derfor skal samarbejde om energieffektivitet og energibesparelser prioriteres endnu højere i forbindelse med energipartnerskabet mellem EU og Rusland og Euro-Middelhavspartnerskabet, end det er tilfældet i dag.

Denne højere prioritering kan desuden begrundes med vor og vore nabolandes fælles forpligtelse til at bekæmpe klimaændringerne. Vi skal bl.a. skabe gunstige betingelser for anvendelsen af vedvarende energikilder i forbindelse med etableringen af det udvidede, integrerede elmarked og sikre rimelige adgangsvilkår for vedvarende energikilder til nettet og hensigtsmæssige incitamenter til udvikling af dem.

Inden for rammerne af Kyoto-protokollen har man etableret specifikke instrumenter i form den såkaldte Joint Implementation-mekanisme og mekanismen for bæredygtig udvikling, som vil understøtte investering i moderne energiinfrastruktur og mindske udledningen af drivhusgasser. Man er i færd med at gennemføre lignende initiativer i Sydøsteuropa. Det skal desuden bemærkes, at Kommissionen har støttet ideen om en "koalition af villige partnere" på baggrund af topmødet i Johannesburg.

8. REVISION OG OMSTRUKTURERING AF FÆLLESSKABETS STØTTEORDNINGER I ENERGISEKTOREN

I lyset af ovenstående er der behov for at foretage en revision af retningslinjerne for transeuropæiske net for at ajourføre listen over projekter, som er berettiget til støtte under dette program. Her vil der også være lejlighed til at tage hensyn til behovet for at integrere tiltrædelseslandene fuldt ud i det indre marked for elektricitet og gas så hurtigt som muligt.

Det vil desuden være hensigtsmæssigt at gennemgå de former for støtte, som kan ventes under TEN-programmet, og som i dag begrænser sig til:

- medfinansiering af undersøgelser i forbindelse med projekter;
- godtgørelse af renter af lån, som ydes af Den Europæiske Investeringsbank eller andre offentlige eller private finansielle institutioner;
- bidrag til dækning af gebyrer for lånegarantier fra Den Europæiske Investeringsfond eller andre finansielle institutioner;
- direkte tilskud til investeringer i behørigt begrundede tilfælde;

- tilvejebringelse af risikovillig kapital til investeringsfonde eller lignende finansielle foretagender.

De nye gas- og olierørledninger, der i fremtiden skal forsyne Fællesskabet, vil nødvendigvis skulle etableres i og løbe gennem områder, hvor forsikring mod politiske risici er en forudsætning for at tiltrække finansiering, og denne form for forsikring kan være bekostelig. Fællesskabets bidrag til dækning af denne form for omkostninger til projekter, som klart er i Den Europæiske Unions interesse, kan blive en reel katalysator og et incitament til udvikling af de pågældende net. Det er derfor på sin plads at revidere TEN-retningslinjerne, så det også bliver muligt at bidrage til dækning af omkostningerne til denne form for forsikring.

Nærværende meddelelse understreger behovet for en sammenhængende og målrettet indsats, hvad angår Fællesskabets støtte til infrastrukturen i energisektoren, og vigtigheden af at sikre koordination mellem TEN-E-programmet og politikken i forbindelse hermed, Den Europæiske Unions bistandsprogrammer og de infrastrukturaktiviteter, der gennemføres af internationale finansielle institutioner såsom Den Europæiske Investeringsbank (EIB) og Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (EBRD).

Energiesektoren har spillet en væsentlig rolle i forbindelse med Fællesskabets samarbejdsprogrammer på nationalt og regionalt plan. Europa-Kommissionen har i sin nylige meddelelse om det bredere europæiske naboland foreslået, at Fællesskabet skal øge sin bistand og skræddersy den bedre i forhold til de behov, der opstår ud fra nærhedshensyn, for eksempel gennem et nyt instrument for nabolandene, som man er i færd med at behandle. I meddelelsen bemærker man også den afgørende rolle, som de internationale finansielle institutioner vil spille, ligesom man anfører muligheden for at udvide Den Europæiske Investeringsbanks eksterne lånemandats dækningsområde.

I denne forbindelse skal der rettes opmærksomhed mod investeringsklimaet, navnlig de rammer for regulering, lovgivning og retsregler, der gælder for EU-baserede selskaber, som opererer i området. Europa-Kommissionen vil gøre brug af de muligheder, der ligger i de eksisterende aftaler med partnerlandene, til at supplere ovennævnte foranstaltninger gennem intensiv politisk dialog om disse spørgsmål og forsøge i højere grad at anvende Kommissionens delegationer og medlemsstaternes ambassader i området.

9. KONKLUSION OG KONKRETE AKTIONER

Den Europæiske Unions nabolandes stadig større betydning for at sikre et velfungerende energimarked i Unionen er åbenlys. De er vore vigtigste samarbejdspartnere, hvad angår forsyning af gas og, i stigende grad, olie. De vil spille en stadig større rolle i fremtiden. I lyset af målsætningen om at skabe et område med velstand og stabilitet i og omkring Europa, og i betragtning af Den Europæiske Unions fremtidige energibehov, navnlig den øgede afhængighed af import fra disse lande, bliver det mere og mere vigtigt at gøre en aktiv indsats for at sikre en reel og effektiv dialog og således udvikle et egentligt

energisamarbejde. I denne meddelelse fremhæves følgende konkrete områder, hvor EU skal gøre en indsats:

Gradvis etablering af et reelt europæisk marked for elektricitet og gas bestående af 35 lande eller mere med en samlet befolkning på over 600 mio. skal være en klar målsætning på mellemlang sigt for Den Europæiske Union. Dette marked skal etableres på grundlag af fælles standarder, hvad angår markedsåbning, miljøbeskyttelse og sikkerhed.

Markedet vil nødvendigvis skulle etableres skridt for skridt. Med de nuværende ansøgerlandes tiltrædelse vil det allerede i 2005 omfatte 25 EU-medlemsstater. Deltagerlandene på det Sydøsteuropæiske elmarked har allerede formelt forpligtet sig til at vedtage Fællesskabets regelværk på elområdet, og der gøres fremskridt i retning af vedtagelse af lignende forpligtelser med hensyn til gas.

Der gøres ligeledes konkrete fremskridt i drøftelserne om etablering af et Euro-Middelhavsmarked for elektricitet og gas, og det ventes i første omgang, at Maghreb-landene kan enes om en klar tidsplan for vedtagelse af hensigtsmæssige regler i 2003.

Hvad angår Rusland, har man indledt konkrete drøftelser for at udpege de spørgsmål, der skal behandles vedrørende reel gensidig markedsåbning, miljøbeskyttelse og sikkerhed. Disse drøftelser skal nu færdiggøres sideløbende med gennemførlighedsundersøgelser af sammenkoblingen af UCTE's og de nye uafhængige stater net. Målsætningen er, at Den Europæiske Union og Rusland indgår en formel aftale om disse emner og således baner vejen for fair og fri samhandel med elektricitet. Hvad angår gas, spiller Rusland allerede en stor rolle på Den Europæiske Unions marked. Energipartnerskabet mellem Den Europæiske Union og Rusland har vist sig at være et vigtigt og effektivt middel til at udpege og fjerne eventuelle problemer i denne forbindelse.

Endelig vil man fortsat arbejde på at inddrage nabolandene i udviklingen i retning af teknisk harmonisering af gas- og elnettene og interoperabilitet, som bl.a. behandles ved Firenze- og Madrid-foraene. Dette skal gradvist føre til nabolandenes fulde deltagelse i disse fora.

For at kunne etablere den nye infrastruktur, der er nødvendig for, at et sådant udvidet europæisk marked kan fungere effektivt, og de fremtidige gasleverancer til Den Europæiske Union kan sikres, skal der være et tæt samarbejde mellem Fællesskabet, leverandørlandene og transitområderne. Her er det afgørende, at Den Europæiske Union forpligter sig økonomisk og politisk til fortsat udvikling, styrkelse og diversificering af Fællesskabets gasleverancer. Kommissionen foreslår følgende konkrete foranstaltninger:

- At revidere ordningen med støtte til transeuropæiske net med henblik på at åbne for støtteberettigelse for de projekter, som udpeges i denne meddelelse (idet der dog ikke garanteres nogen form for tildeling af støtte, og idet princippet om, at den private sektor er den primære kilde til investeringer, holdes i hævd).

- At der i forbindelse med revisionen af ordningen med støtte til transeuropæiske net åbnes mulighed for bidrag til dækning af omkostningerne til forsikring mod politiske risici.
- Etablering af en mekanisme, som skal sikre bedre koordination af nuværende og nye fællesskabsinstrumenter til støtte for udviklingen af energiinfrastruktur i og uden for Den Europæiske Union efter udvidelsen, og etablering af et nyt instrument til finansiering af en generel og overordnet energiinfrastruktur, som skal udfylde hullerne, idet den bygger på eksisterende finansieringsmekanismer. Målet er i denne forbindelse at sikre, at eventuel infrastruktur, som krydser flere finansierende jurisdiktioner, ikke hæmmes af manglende koordinering eller kritisk mangel på midler.
- Mere udbredt anvendelse af Galileo til sikkerheds-, sikkerhedsstyrings- og konstruktionsformål.

Ved at vedtage disse foranstaltninger og fortsat intensivere dialogen mellem Den Europæiske Union og dens naboer og partnere vil man skabe mulighed for at udvikle et reelt energifællesskab i det udvidede europæiske område. En sådan udvikling vil bidrage til øget velstand, stabilitet og bæredygtig udvikling for alle parter.

BILAG

Bemærkning:

I lyset af fremdriften i de projekter, der er nødvendige for at gøre det mere udbredte indre energimarked effektivt, skal listerne over projekter i bilag I & II udelukkende betragtes som vejledende. Det faktum, at projekterne står opført på listerne, og at man har beregnet de anslåede omkostninger ved at gennemføre dem, forpligter ikke Kommissionen eller Unionen i denne henseende. Denne offentliggørelse kan på ingen måde påvirke det arbejde, som Kommissionen udfører vedrørende de nye økonomiske overslag.

BILAG I – FORSLAG TIL PROJEKTER PÅ ELOMRÅDET MELLEM EU OG PARTNERNE I MIDDELHAVSOMRÅDET.

Projekterne på elområdet ventes at blive erklæret prioriterede projekter af europæisk eller pan-europæisk interesse.

Følgende projekter fortjener fællesskabsstøtte med det formål at sikre fuld sammenkobling mellem Den Europæiske Union og dens nabolande³⁰:

1.1. Marokko - Spanien

Projektet vil styrke sammenkoblingen af det marokkanske elnet (transformatorstationen ved Melloussa) og det spanske elnet (transformatorstationen ved Puerto de la Cruz), idet en supplerende vekselstrømsforbindelse føres gennem Gibraltar-strædet.

Projektet befinder sig i konstruktionsfasen, og forbindelsen ventes åbnet inden udgangen af 2005. De samlede omkostninger ved projektet anslås til 120 mio. EUR. De marokkanske investeringer beløber sig til 58 mio. EUR (ONE: 18,7 %, BEI: 38,7 %, BAD: 26,6 % og AFD: 16 %).

1.2. Marokko - Algeriet

I 2003 ventes en udvidelse i form af en 400 kV-linje mellem Marokko (transformatorstationen ved Bourdim) og Algeriet (Hassi Ameur) og en kapacitetsforøgelse ved de interne forbindelser (fra øst til vest) til 400 kV inden udgangen af 2005. Denne infrastruktur vil forbedre de markeds- og handelsmæssige forbindelser mellem disse to lande og muliggøre overførsel af ny produktion i Algeriet. Anslåede omkostninger: 40 mio. EUR.

1.3. Algeriet - Tunesien

Tunesien er i dag forbundet med Algeriet gennem 4 linjer (en på 225 kV, en på 150 kV og to på 90 kV). Man er i færd med at etablere en femte forbindelse på 400 kV, som midlertidigt (fra og med 2002) leverer 225 kV. Forbindelsen ventes at ligge på 1 720

³⁰ Yderligere detaljer om de pågældende forslag fremgår af bilag X.

Amp. Algeriet har planlagt interne forbedringer for at kunne sikre 400 kV-forbindelsen fra vest til øst. Anslåede omkostninger: 13 mio. EUR.

1.4. Algeriet - Spanien

Undersøgelsen af mulighederne for en højspændingsjævnstrømsforbindelse fra Algeriet (transformatorstationen ved Terga) til Spanien (transformatorstationen ved Litoral de Almeria) gennem et undervandskabel (på omkring 200 km) befinder sig på forundersøgelingsstadiet. Dette kabel er særlig relevant, idet Algeriet har planlagt etablering af ny produktionskapacitet på 2 000 MW, hvoraf 1 200 MW vil gå til eksport. Kablet får en kapacitet på 500 kV. Den første fase (1 000 MW) ventes indkørt inden udgangen af 2005, og anden fase ventes iværksat i 2010. Anslåede omkostninger: 700 mio. EUR.

1.5. Algeriet - Italien

Et projekt vedrørende sammenkobling af Algeriet (transformatorstationen ved Skikda) og Italien (transformatorstationen ved Cagliari Sud) befinder sig på forundersøgelingsstadiet. De to lande har underskrevet en aftale, som gør det muligt for de respektive netoperatører GNERC og SONELGAZ at foretage en gennemførlighedsundersøgelse. Forbindelsen ventes at få en kapacitet på 400-500 kV og kan være i drift i 2010. Anslåede omkostninger: 535 mio. EUR.

1.6. Tunesien - Libyen

Elektrisk sammenkobling af Tunesien og Libyen gavner ikke blot elnettet i disse to lande, men også i andre lande i regionen, idet det gør det muligt at overføre elektricitet mellem landene i det østlige og vestlige Middelhavsområde. Man er i færd med at undersøge mulighederne for at udbygge den eksisterende forbindelse. Anslåede omkostninger: 40 mio. EUR.

1.7. Tunesien - Italien

Projekt vedrørende sammenkobling af det tunesiske og det italienske elnet. Forbindelsen vil have en kapacitet på 400 - 500 kV og kan være i drift i 2010. Anslåede omkostninger: 500 mio. EUR .

1.8. Libyen - Ægypten

Den nuværende forbindelse mellem Libyens og Ægyptens elnet skal udbygges væsentligt. Projektet befinder sig på undersøgelingsstadiet, idet man overvejer en forbindelse på 162 km med en forventes overførselskapacitet på 500 MW, som kan være i drift i 2010. Anslåede omkostninger: 77 mio. EUR.

1.9. Ægypten - Jordan

Den nuværende 400 kV-forbindelse mellem Ægypten og Jordan via undervandskabel, som har en overførselskapacitet på 300 MW, skal forbedres, idet kapaciteten sandsynligvis fordobles. Den nye 400 kV-forbindelse kan være i drift i 2008. Anslåede omkostninger: 110 mio. EUR.

1.10. Jordan - Syrien

Anden etape af forbindelsen mellem Jordan og Syrien ventes idriftsat i 2010. I 1992 foretog man en gennemførlighedsundersøgelse, som i 1995 blev ajourført med hensyn til forbindelsen mellem Ægypten, Iran, Jordan, Syrien og Tyrkiet. De samlede projektkomkostninger beløber sig til 1,8 mio. USD. Anslåede omkostninger: 33 mio. EUR.

1.11. Libanon - Syrien

De to lande, som allerede har en indbyrdes 230 kV-forbindelse, vil også etablere en dobbelt luftledning på 400 kV. Denne nye forbindelse, som ventes idriftsat i 2003, vil bidrage til at afhjælpe Libanons energiunderskud. Anslåede omkostninger: 11 mio. EUR.

1.12. Syrien - Tyrkiet

Forbindelsen mellem Syriens og Tyrkiets elnet har været forsinket siden udgangen af 1997 efter færdiggørelsen af den tyrkiske del af en samkøringslinje. Når forbindelsen står klar, vil de to lande være koblet sammen via en enkelt 400 kV-linje. Linjen i Syrien skal færdiggøres, før forbindelsen kan sættes i drift. Anslåede omkostninger: 50 mio. EUR.

1.13. Tyrkiet - Grækenland

Man har nu tilendebragt en undersøgelse vedrørende gennemførligheden af en elforbindelse mellem Grækenland og Tyrkiet, som delvist finansieres af TEN-programmet. På baggrund af de meget lovende resultater fra denne undersøgelse underskrev man den 28. marts 2002 i Ankara et aftalememorandum vedrørende etablering af en forbindelsesledning på 400 kV mellem Babaeski og Filippi i Grækenland og Tyrkiet, som skal færdiggøres inden udgangen af 2006. Anslåede omkostninger: 54 mio. EUR.

BILAG II – FORSLAG TIL PRIORITEREDE GASPROJEKTER

10.1 NG1 - Gasrørledninger fra det nordlige Rusland (Shtokman)

Det nordlige transeuropæiske gasrørledningsprojekt skal transportere russisk gas fra den russiske kyst nord for Skt. Petersborg under Østersøen til Nordtyskland og derfra videre via Nederlandene til Det Forenede Kongerige. Strækningen under Østersøen bliver ca. 1 295 km lang og får en kapacitet på 20-30 mia. kubikmeter pr. år. Den vigtigste kilde til denne rørledning ventes at blive det nye Shtokman-felt, som ligger ca. 650 km nordøst for Murmansk i Barentshavet. Ud over infrastrukturen til udnyttelse af gassen vil udvinding fra feltet kræve, at der etableres en 555 km lang rørledning til den russiske kyst og en 1 359 km lang rørledning over land ned til Østersøkysten.

10.2 NG2 - Gasrørledninger fra det nordlige Rusland (Yamal)

Hensigten med det oprindelige Yamal-rørledningsprojekt var at transportere gas fra de planlagte nye felter på Yamal-halvøen i det nordlige Sibirien til det russiske marked og - via Hviderusland og Polen - til EU-markedet. Det er i dag ikke sandsynligt, at forbindelsen til Yamal-felterne etableres på mellemlang sigt, men den første af de to planlagte rørledninger via Polen er nu etableret og sat i drift, selvom den p.t. kun transporterer omkring 20 mia. kubikmeter og ikke

udnytter den fulde kapacitet på mere end 30 mia. kubikmeter. Den anden rørledning, som skal føres parallelt med den første og have en tilsvarende

kapacitet, er det projekt, der får størst opmærksomhed for tiden. Etablering af denne forbindelse vil give de to linjer en samlet kapacitet på 65,7 mia. kubikmeter. 10.3 NG3 - Gasrørledninger fra Algeriet

10.3.1 MEDGAZ-rørledning: Algeriet - Spanien (NG3a)

Forbindelse:	Algeriet - Spanien		
Gaskilde:	Hassi R'mel-feltet		
Kapacitet:	26 mio. m³/d		
Gennemsnitlig gennemstrømning	8,0 mia. m³		
Anslåede omkostninger til offshore- og onshore-del	1,1 mia. EUR.		
Ruteføring	Længde km	Diameter tommer	Kompres. s. MWatt
H R'Mel - Beni Saf	547 onshore	48"	17
Beni Saf - Almeria	200 offshore	24"	46

Projektstatus

- Aftale: september 2000 mellem SONATRACH og CEPSA (Spanien)
- Hensigtserklæringer: november 2002, hvert selskab vil aftage 1 mia. m³ (i alt 7 mia. m³)

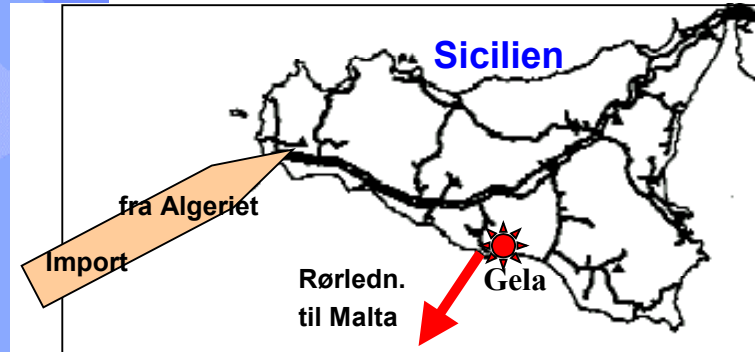
10.3.2 Rørledning mellem Algeriet, Sardinien og Italien (NG3b)

Forbindelse:	Algeriet - Italien		
Gaskilde:	Hassi R'mel-feltet		
Kapacitet:	26 mio. m³/d		
Gennemsnitlig gennemstrømning	8,0 mia. m³		
Anslæde omkostninger, rørledning og kompression	2,0 mia. EUR.		
Ruteføring	Længde km	Diameter tommer	Kompress. MWatt

H R'Mel - El Kala	640	48''	14
El Kala - Cagliari	310	24''	60
Cagliari - Olbia	300	42''	
Olbia - Casteglion	280	22''	49

Projektstatus

- Aftale: Joint venture-aftale underskrevet i december 2002 mellem SONATRACH, ENEL og WINTERSHALL
- Projektet befinder sig først i den indledende fase.

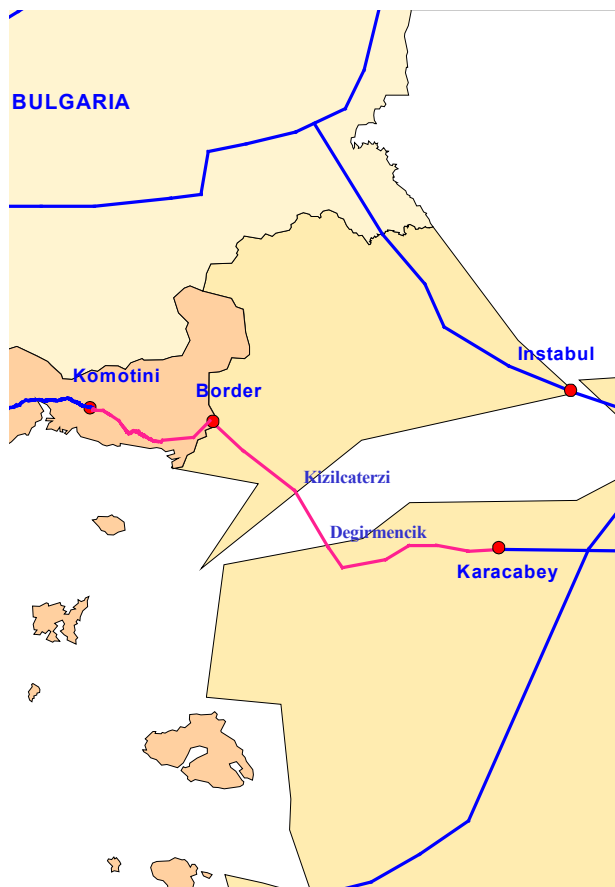

10.3.3 Gasrørledning mellem Sicilien og Malta

Forbindelse:	Sicilien – Malta		
Gaskilde:	Italiensk net		
Kapacitet:	2,31 mio. m³/d (0,84 mia. m³)		
Gennemsnitlig gennemstrømning	0,6 mia. m³		
Investeringer Rørledning:	87 mio. USD		
Ruteføring	Længde km	Diameter tommer	Kompres s. MWatt
	136 -153 offshore	16"	

Projektstatus

- Aftalememorandum underskrevet i januar 2002 mellem ENEMALTA og ENI
- Gennemførlighedsundersøgelse foretaget
- Elproduktion ventes at stå for 95 % af det forventede gasforbrug, og kraftværkerne i Delimara og Marsa skal forbindes vha. linjer på land.

10.4 NG4 - Gasrørledninger fra Det Kaspiske Hav

10.4.1 Samkøringslinje mellem Tyrkiet og Grækenland

Forbindelse:	Tyrkiet - Grækenland		Projektstatus <ul style="list-style-type: none"> ○ Aftalememorandum forelagt EU den 30. januar 2001 ○ Undersøgelse foretaget af DEPA/BOTAS den 7. august 2001 ○ Aftalememorandum underskrevet af DEPA og BOTAS den 28. marts 2002 ○ Forventes iværksat i 2005 (0,5 mia. m³).
Gaskilde:	Tyrkiet (Rusland, Iran, Aserb.)		
Kapacitet:			
Gennemsnitlig gennemstrømning	0,5 mia. m³		
Anslåede omkostninger, rørledning og kompression	260 mio. EUR.		
Ruteføring	Længde km	Diameter tommer	
Karacabey - Degirmencik	115	42"	
Degirmencik - Kizilcaterzi	17	42"	
Kizilcaterzi - Ipsala	68	42"	
Ipsala - Komotini	85	42"	

10.4.2 Rørledning mellem Baku, Tbilissi og Ezurum

Forbindelse:	Aserbajdsjan - Tyrkiet		
Gaskilde:	Shah Deniz-feltet		
Kapacitet:	22 mia. m³		
Gennemsnitlig gennemstrømning	7,6 mia. m³ (forpligtet)		
Anslåede omkostninger, rørledning og kompression	875 mio. EUR.		
Ruteføring	Længde	Diameter	
	km	tommer	
Baku - Georgiens grænse	455	48"	
Georgiens grænse - Tyrkiet	245	48"	
Tyrkiets grænse - Erzurum	225	48"	
	925		

Projektstatus

- Aftale om køb og salg af gas underskrevet i marts 2001 mellem BOTAS og SOCAR (State Oil Company of Azerbaidjan)
- I henhold til denne aftale skulle der først leveres 2 mia. m³/år, hvorefter leverancerne skulle øges til 7,6 mia. m³ (inkl. 1 mia. m³ til Georgien). Leverancerne er imidlertid udsat til 2006.
- Rørledningen ved Erzurum tilsluttes den “østanatolske hovedledning” til Ankara.
- Dette projekt kan udvides til at omfatte gasimport fra Turkmenistan i henhold til en aftale fra den 29. oktober 1998 vedrørende det “transkaspiske” projekt (leveringsaftale underskrevet den 21. maj 1999).

10.4.3 Rørledning mellem Tyrkiet, Grækenland og Italien.

Sydøsteuropæisk gassamkøringslinje

Forbindelse:	Tyrkiet - Italien via Grækenland	Rørledning (48"-transmissionsledning):
Gaskilde:	Aserbajdsjan, andre	
Kapacitet:	22 mia. m³	
Gennemsnitlig gennemstrømning	7,6 mia. m³ (forpligtet)	
Anslæde omkostninger	6 mia. EUR.	

Ruteføring	Længde (km)		Længde (km)
Baku - Tbilisi - Erzurum	1,062	Karacabey - Komotini	285
Erzurum - Ankara	857	Komotini - Karperi	217
Ankara - Karacabey	378	Karperi - Trikala	92
		Trikala - Stavrolimenas	280
		Stavrolimenas - Otranto	224
Subtotal	2,297	I alt	3,398

Projektstatus

- Projektet befinder sig på stadiet før gennemførlighedsundersøgelsen. Hele projektet omfatter 4 dele:
 - BTE-rørledning: fra Baku til Erzurum
 - Tyrkisk del: fra Erzurum til Karacabey
 - Samkøringslinje mellem Tyrkiet og Grækenland fra Karacabey til Komotini (ITG)
 - Græsk del: fra Komotini til Trikala

- Samkøringslinje mellem Grækenland og Italien: fra Trikala til Otranto
- Hvad angår sektionen fra Grækenland til Italien, har DEPA og EDISON Gas underskrevet et aftalememorandum vedrørende undersøgelse af samkøring af det græske og det italienske net (fra Trikala).

10.4.4 Rørledning mellem Tyrkiet og Østrig (via Bulgarien, Rumænien og Ungarn).

Det er Bulgariens, Rumæniens og Ungarns geografiske placering - mellem de store energiproducenter i Rusland og regionen ved Det Kaspiske Hav og de store energiforbrugere i Tyrkiet og Europa - der gør Sydøsteuropa så vigtigt som transitpunkt for naturgasleverancer fra Rusland og det kaspiske område.

Forbindelse:	Tyrkiet - Østrig via Bulgarien, Rumænien og Ungarn
Gaskilde:	Aserbajdsjan, andre
Kapacitet:	20 mia. m³
Anslåede omkostninger	6 mia. EUR.

Ruteføring	Længde (km)		Længde (km)
Baku - Tbilisi - Erzurum	1,062	Istanbul - Østrigs grænse (Baumgarten)	1,330
Erzurum - Ankara	857		
Ankara - Istanbul	380		
Subtotal	2,300	I alt	3,630

Projektstatus

- Projektet befinder sig på stadiet før gennemførlighedsundersøgelsen
- Deltagende selskaber: OMV Erdgas (Østrig), MOL (Ungarn), Transgaz (Rumænien), Bulgagas (Bulgarien), BOTAS (Tyrkiet).

10.4.5 Rørledning mellem Grækenland og Østrig (via Balkanlandene).

Den mulige ruteføring af den østlige gasrørledning går langs akse mellem Tyrkiet, Grækenland og de vestlige Balkanlande (Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Albanien, Jugoslavien, Bosnien/Hercegovina, Kroatien og Slovenien) til Østrig. DEPA, BOTAS og OMV er enedes om at foretage en gennemførlighedsundersøgelse, som iværksættes i 2003. Man har endnu ikke anslået omkostningerne.

10.4.6 Gasforsyning fra Iran.

Iran, som har et næsten ubegrænset potentiale med hensyn til produktion af naturgas, sigter mod at eksportere store mængder gas. Ud over Tyrkiet omfatter Irans kundepotentiale for gaseksport: Grækenland, Italien, Balkanlandene, Bulgarien og Ukraine. Gassen kan eksporteres via enten rørledninger eller LNG-tankskibe, og der kan etableres terminaler til eksport af flydende naturgas ved Asaluyeh eller øen Kish. Iran er efter sigende i færd med at udvikle tre anlæg til behandling af flydende naturgas. Omkostningerne udgør ca. 1,0 mia. EUR til et fortætningsanlæg og omkring 350 mio. EUR til udvikling af tankskibe (til et gennemsnitligt for flow på 5 mia. m³).

Eksporten af iransk naturgas til Tyrkiet, som i 2002 lå på omkring 105 mia. kubikfod, vil stige til 350 mia. kubikfod om året frem til 2007.

Grækenland og Iran underskrev i marts 2002 en aftale, i henhold til hvilken naturgasrørledningen fra Iran til Tyrkiet forlænges til Grækenland. Linjen vil forbinde Ankara med Komotini i det nordlige Grækenland. Herfra kan gassen transporteres til Europa via

Bulgarien eller via en undervandsrørledning til Italien, hvor efterspørgslen efter gas ventes at stige hastigt i de kommende år, navnlig med henblik på elproduktion.

I december 1997 idriftsatte Turkmenistan Korpezhe-Kurt Kui-rørledningen til Iran, som har kostet 190 mio. \$. Rørledningen på knap 200 km, som ved idriftsættelsen havde en kapacitet på 141 mia. kubikfod, vil få en spidskapacitet på 282 mia. kubikfod naturgas pr. år. I 2000 importerede Iran 106 mia. kubikfod fra Turkmenistan via rørledningen, og dette tal steg til 154 mia. kubikfod i 2001.

Alle disse samkøringslinjer vil i nærmeste fremtid gøre det muligt at importere gas fra den kaspiske region til den udvidede Europæiske Union.

10.5.1 Samkøringslinjer fra Irak.

Den irakiske undergrund rummer påviste naturgasreserver på 110 trillioner kubikfod og sandsynlige reserver på omkring 150 trillioner kubikfod. Da størstedelen af Iraks naturgas afledes af olieproduktionen, vil de fremskridt, der gøres med hensyn til at øge landets olieproduktion, også påvirke gassektoren direkte.

De største kilder til afledt naturgas findes i oliefelterne ved Kirkuk, Ain Zalah, Butma og Bai Hassan i det nordlige Irak og i felterne ved det nordlige og sydlige Rumaila og Zubair i den sydlige del af landet.

Iraks eneste ikke-afledte naturgasproduktion (på 200 mio. kubikfod pr. dag) finder sted ved Al-Anfal-feltet i Nordirak. Produktion ved Al-Anfal begyndte i maj 1990, og gassen ledes gennem godt 30 km rørledninger til behandlingsanlægget ved Jambur nær Kirkuk-feltet. Gasressourcerne ved Al-Anfal anslås til 4,5 trillioner kubikfod, hvoraf 1,8 er påvist. I november 2001 fandt man et stort ikke-afledt naturgasfelt i Akas-regionen i det vestlige Irak nær grænsen til Syrien, som menes at rumme 2,1 trillioner kubikfod naturgas.

Udover Al-Anfal har Irak fire store ikke-afledte naturgasfelter (Chemchamal, Jaria Pika, Khashm al Ahmar og Mansuriya), som ligger i provinserne Kirkuk og Diyala. I februar 2000 udpegede Iraks olieministerium Agip og Gaz de France som ledere af et projekt til udvikling af disse felter, som rummer samlede udnyttelige reserver på mere end 10 trillioner kubikfod.

Irak har i dag én stor naturgasrørledning, som kan levere op til omkring 240 mio. kubikfod pr. dag til Bagdad fra det vestlige Qurna-felt. Rørledningen, som har et tværsnit på 48 tommer, blev idriftsat i november 1988, men anden og tredje fase af projektet er aldrig blevet færdiggjort på grund af krige og sanktioner. Hensigten med de sidste to faser af projektet har været at forsyne Tyrkiet. Iraks nordlige gassystem, som blev tilsluttet i 1983, blev beskadiget under Golfkrigen og ved den kurdiske opstand i marts 1991.

10.6 NG6 – Gasforsyning fra Libyen.

Der er potentiale for en kraftig stigning i Libyens eksport af gas til Europa.

Med henblik på at udvinde og eksportere store mængder naturgas til Italien har Eni og NOC etableret et joint venture-samarbejde om det såkaldte *Western Libyan Gas Project* (WLGP), som skrider fremad. Alt i alt skal Libyen gennem dette projekt fra og med 2004 eksportere 8 mia. kubikmeter (280 mia. kubikfod) naturgas om året fra et behandlingsanlæg ved Melitah til Italien og Frankrig i løbet af 24 år. Dette skal ske gennem en undervandsrørledning på knap 600 km (den såkaldte *Green Stream*-forbindelse) under Middelhavet til det sydøstlige Sicilien og det italienske fastland.

Italienske Edison Gas har indtil videre forpligtet sig til at aftage omkring halvdelen af denne gas (140 mia. kubikfod), som selskabet primært skal anvende til elproduktion i Italien. Bortset fra Edison har italienske Energia Gas og Gaz de France hver især forpligtet sig til at aftage omkring 70 mia. kubikfod libysk gas. Som led i projektet skal Agip-ENI udvinde store libyske gasreserver i offshore-blok NC-41 i Gabes-bugten og i gas- og oliefeltet ved Wafa nær grænsen til Algeriet.

Man har foretaget gennemførlighedsundersøgelser af Wafa og NC-41, og gassen ventes at strømme fra og med midten af 2004. Projektet ventes desuden at frembringe kondensater med en olieækvivalent på omkring 70 000 tønder pr. dag.

Agip-ENI har desuden fremmet processen med at forbinde reserverne i både Ægypten og Libyen til Italien via rørledninger. Efter et besøg i Libyen indgik man i juni 1997 en principaftale om at forbinde Ægyptens og Libyens naturgasnet.

Endelig er der fremsat forslag om at etablere en rørledning på knap 1 450 km fra Nordafrika til Sydeuropa. En sådan forbindelse kunne bringe naturgas fra Ægypten, Libyen, Tunesien og Algeriet gennem Marokko til Spanien. (Der findes allerede en rørledning mellem Marokko og Spanien). Desuden enedes Tunesien og Libyen i maj 1997 om at etablere et joint venture-samarbejde med det formål at bygge en naturgasrørledning fra Mellita-området i Libyen til byen Gabes og dens industriområde i det sydlige Tunesien. Sidst i 1998 underskrev Tunesien og Libyen en aftale om levering af omkring 70 mia. kubikfod gas om året fra libyske gasfelter til Cap Bon i Tunesien fra og med 2003.

Man har endnu ikke anslået omkostningerne.

10.7 NG7 - Gasring i den østlige del af Middelhavet

10.7.1 Arabisk gasrørledning fra Ægypten (NG7b)

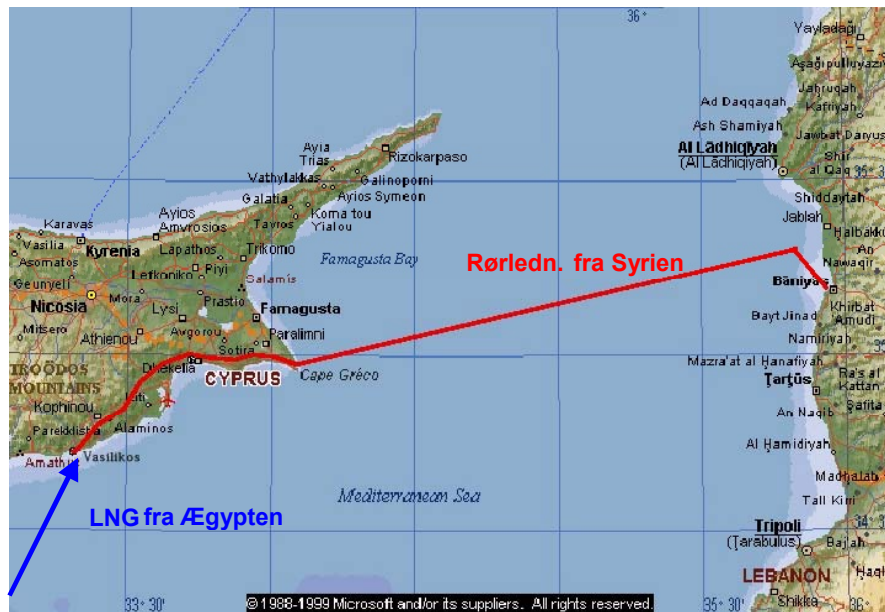
Projektbeskrivelse

Forbindelse:	Mellem Ægypten og landene i Machrak	
Gaskilde:	Ægyptiske felter i Nildeltaet	
Kapacitet:	10 mia. m ³	
Fase 1	Ægypten - Jordan	Port Said - El Arish - Aqaba
Fase 2	Jordan	Aqaba - Amman - Rehab
Fase 3	Jordan - Syrien	El Rehab - Damaskus - Homs
Fase 4	Syrien - Libanon	Damas - Zahrani
Fase 5	Syrien - Cypern	Banias - Cape Greco
Fase 6	Syrien - Tyrkiet	
Samlede anslåede omkostninger	1,6 mia. EUR.	
Ruteføring	Længde	Diameter
	km	tommer
Fase 1	441	30"
Fase 2	370	30"
Fase 3	450	30"
Fase 4	195	30"
Fase 5	266	16"

Fase 6	380	
--------	-----	--

Projektstatus

- Fase 1 gennemført: Forbindelsen mellem Port Said og El Arish (Sinai-forbindelsen) blev færdiggjort i marts 2000, og El Arish Aqaba-forbindelsen færdiggøres sidst i 2003
- Fase 2 mellem Aqaba, Amman og Rehab er klar til etablering og ventes færdiggjort i starten af 2005
- Ægyptens, Jordans, Syriens og Libanons energiministre indgik i august 2002 en aftale om tilsyn med fase 3 og 4 til Libanon og Syrien.

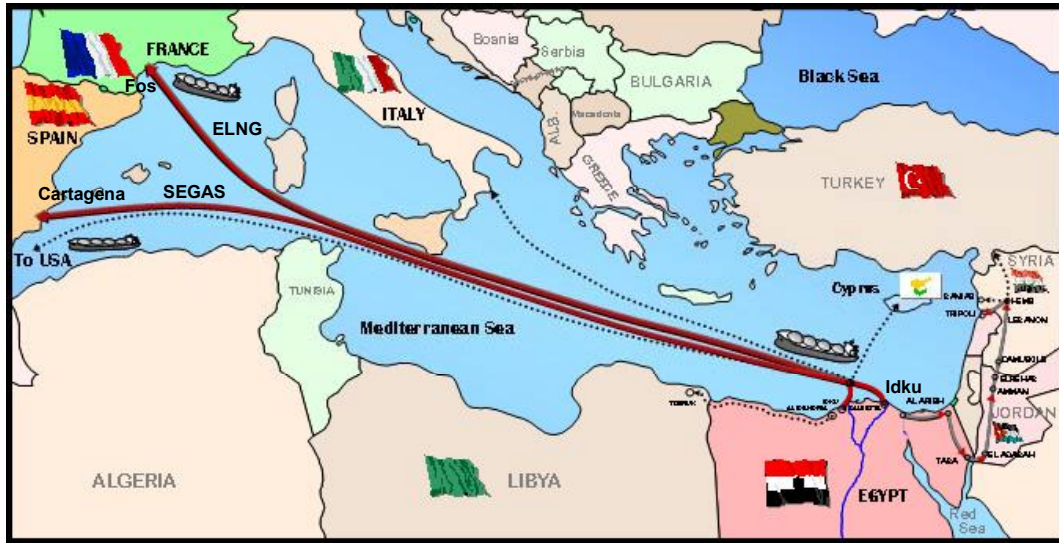

10.7.2 Import af flydende naturgas til Cypern

Forbindelse:	Ægypten - Cypern
Gaskilde:	Fortætningsanlæg ved Damietta
Destination:	Cypern, Vasilikos-terminalen
Distance:	482,80 km
Import:	0,7 (2009) til 1,7 mia. m ³ (2021)
Tankskibsstørrelse	135 000 m ³
Omkostninger til rørledning og terminaler	160 mio. EUR.

Status

- Gennemførlighedsundersøgelse afsluttet i januar 2003. Regeringen har besluttet at gå videre med løsningen baseret på flydende naturgas.
- Importen ventes først fra og med 2009, og gassen ventes kun anvendt til elproduktion

10.7.3 Ægyptisk projekt vedrørende flydende naturgas – ELNG (Egpc-Egas)

Forbindelse:	Ægypten - Frankrig	
Gaskilde:	West Delta Marine Concession	Fortætningsanlæg (Idku)
Destination:	Frankrig: Fos-terminalen	Tankskibe
Distance:	2.462,30 km	
Kapacitet:	3,6 mio. tons	
Gennemsnitlig gennemstrømning	4,90 mia. m ³	
Anslåede omkostninger til fortætningsanlæg og tankskibe til første fase	1, 25 mia. EUR.	

Status

- Aftale af 9. april 2001 mellem EGPC, BG Group og EDISON om gennemførelse af et integreret projekt vedrørende eksport af flydende naturgas fra området (baseret på nye bestemmelser i kontrakten).
- Fase 1: (3,6 mio. tons) ventes iværksat i 3. kvartal af 2005 med leverancer til Frankrig (Fos)
- Fase 2: Sidste fase ventes iværksat medio 2006. Markedsføring over for Europa (Italien) og USA.

Tabel 1: Gasbalance: [Ud over tabellen, som viser den nye planlagte kapacitet, kunne det være hensigtsmæssigt at medtage en tabel, som viser de mængder, der vil kunne eksporteres til EU fra de forskellige regioner.]

2001 naturgasimport og importkapacitet			
import via rørledn. fra	i mia. m ³	nuværende kapacitet	reservekapacitet
- Rusland	108,5	180	71,5
- Algeriet	29,8	39	9,2
- Norge	50,8	75	24,2
LNG-import	34,7	43	8,3
i alt	223,8	337	113,2

2020 importbehov og ny kapacitet			
	importbehov	kapacitet i 2001	planlagt ny kapacitet i 2020
EU 25	404	337	192

2020 Ny planlagt kapacitet	
	i mia. m ³
Rusland	30
- Baltisk linje (nordeuropæisk)	
- Yamal II	30
Norge	
- ny linje i Det Forenede Kongerige	24
Algeriet	
- Medgaz	16
- udvidelse, GME	5
- Galsi-linje	8
Den kaspiske region*	
- Tyrkiet-Grækenland-Balkan (omr. v. Det Kaspiske Hav + Iran)	10
Libyen	
- "Green Stream"	30
LNG-importterminaler	39
Samlet planlagt ny kapacitet	192

* foreløbigt skøn

Tabel 2: Olieimport

Imports of Crude oil (1000t)															
Country of Origin	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S
France	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Netherlands	193	66	-	105	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Germany	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Italy	225	-	-	98	-	127	-	-	-	-	-	-	-	-	-
United Kingdom	47.581	6.107	-	15.323	-	1.829	11.347	322	343	-	10.783	-	479	1.048	-
Ireland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Denmark	9.454	-	-	1.050	-	-	1.226	-	-	-	1.462	-	-	2.188	2.397
Greece	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Belgium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Luxembourg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Norway*	108121*	8.135	2.937	20.969	-	420	19.371	2.862	2.927	-	10.782	-	799	1.804	9.143
Sweden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Finland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Portugal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spain	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Turkey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ex USSR**	102686**	5.088	95	35.821	5.742	6.067	10.106	-	19.501	-	7.203	1.888	1.268	5.870	1.130
Romania	118	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	118	-	-	-
Algeria	19.095	142	-	3.958	-	1.571	4.266	-	2.765	-	4.666	520	319	-	-
Lybia	43.163	6	-	10.029	1.211	7.205	2.988	-	20.284	-	25	1.336	79	-	-
Egypt	3.525	-	-	29	-	137	67	-	2.868	-	-	-	292	-	-
Nigeria	25.721	238	-	3.013	-	8.676	5.260	-	1.752	-	1.387	1.390	3.637	-	252
Gabon	1.643	-	-	-	-	186	1.314	-	-	-	-	-	143	-	-
USA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mexico	9.291	-	-	-	-	7.735	37	-	87	-	-	-	944	-	-
Venezuela	9.023	1.323	-	1.670	-	2.608	-	-	139	-	459	-	852	-	835
Equator	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Iraq	20.126	1.035	-	21	1.303	2.568	5.366	-	3.925	-	4.718	917	273	-	-
Iran	31.412	2.895	-	256	5.382	4.098	3.631	-	10.443	-	1.157	-	469	-	3.081
Saudi-Arabia	57.496	5.821	-	4.016	5.268	6.291	11.345	-	8.933	-	10.539	641	1.965	-	1.146
Kuwait	7.990	87	-	109	-	-	1.110	-	653	-	6.031	-	-	-	-
Qatar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
United Arab Emirates	354	50	-	-	-	-	255	-	-	-	-	49	-	-	-
Oman	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Indonesia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
World	549.477	31.941	3.042	105.171	18.906	56.792	86.242	3.353	82.829	-	60.810	7.940	12.617	10.951	19.891
INTRA-EU	60.709	6.656	-	16.639	-	1.956	12.573	491	343	-	12.280	-	563	3.247	4.277

* of which 11.7 million tonnes imported by pipeline at EU-15 level

** of which 24.7 million tonnes imported by pipeline at EU-15 level

Source : Eurostat

Tabel 3: Olieraffineringskapacitet

Oil Refining Capacity in the European Union

2001 - Million tonnes per year	Atmospheric Distillation	Vacuum Distillation	Reforming	Hydrocracking	Catalytic Cracking	Visbreaking and/or Thermal Cracking	Coking
Austria	10,3	3,5	1,4	-	1,4	1,0	-
Belgium	37,9	16,2	5,1	-	5,9	4,4	-
Denmark	9,2	1,6	1,7	0,3	-	3,6	-
Finland	12,5	5,8	2,2	1,1	3,0	2,0	-
France	98,5	42,2	12,1	0,9	19,7	8,7	-
Germany	112,9	45,3	17,0	8,0	17,8	11,9	5,9
Greece	20,4	4,6	2,4	2,2	3,9	2,9	-
Ireland	3,5	-	0,5	-	-	-	-
Italy	115,5	41,2	13,5	16,4	15,3	21,7	2,6
Netherlands	59,6	23,3	7,4	8,5	5,3	5,7	2,2
Portugal	14,4	4,3	2,2	0,4	1,7	1,4	-
Spain	65,7	21,6	7,8	-	8,6	8,5	2,3
Sweden	19,2	6,6	3,5	-	1,8	3,5	-
United Kingdom	88,8	40,2	12,9	2,1	24,6	5,5	3,9
European Union	668,4	256,2	89,6	39,8	108,8	80,7	16,9

Source: National Administrations

Tabel 4. Elproduktion i EU, tiltrædelseslandene og nabolandene i 2000

Land	Elproduktion i TWh (2000)
EU	2598
12 tiltrædelseslande	403,2
Tyrkiet	119
Algeriet	23,6
Hviderusland	24,7
Ægypten	69,6
Israel	38,9
Jordan	6,9
Libanon	8
Libyen	19,4
Marokko	14,2
Moldova	3,3
Rusland	835,6
Syrien	19,7
Ukraine	163,6

Tabel 5. Nettoudveksling af elektricitet i 2001 mellem EU/tiltrædelseslandene og nabolandene (med undtagelse af Norge, Schweiz og landene i det tidligere Jugoslavien)

Samkøringslinje	TWh	Retning
Spanien - Marokko	1,6	Eksport
Polen/Slovakiet/Ungarn - Ukraine	2,5	Import
Polen - Hviderusland	0,7	Import
Finland - Rusland	7,7	Import
Estland - Rusland	1,7	Import
Letland - Rusland	0,4	Import
Litauen - Hviderusland	1,8	Eksport
Litauen - Rusland	3	Eksport
Rumænien - Moldova	??	
Rumænien - Ukraine	??	